

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧЕРНІВЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЮРІЯ ФЕДЬКОВИЧА

ЕКОНОМІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА ФІНАНСІВ І КРЕДИТУ

УПРАВЛІННЯ КРЕДИТОСПРОМОЖНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА

Кваліфікаційна робота
Рівень вищої освіти - перший (бакалаврський)

Виконав: студент 4 курсу, групи 472-1
заочної форми навчання
спеціальності 072 «Фінанси, банківська
справа та страхування»

Урсакий Олег Павлович

Керівник:

доцент кафедри фінансів і кредиту

Саїнчук Наталія Валеріївна

До захисту допущено на засіданні кафедри:

протокол № 11 від 29 травня 2024 р.

Завідувач кафедри фінансів і кредиту

_____ проф. Нікіфоров П.О

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ КРЕДИТОСПРОМОЖНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА.....	6
1.1. Теоретичні підходи до визначення економічної сутності кредитоспроможності підприємства.....	6
1.2. Методичні основи та принципи управління кредитоспроможністю підприємства.....	11
1.3. Система показників оцінки та методів ефективності управління кредитоспроможністю підприємства.....	17
РОЗДІЛ 2. ОЦІНКА СУЧАСНОГО СТАНУ КРЕДИТОСПРОМОЖНОСТІ ТДВ «ЧЕРНІВЕЦЬКИЙ ХІМІЧНИЙ ЗАВОД».....	23
2.1. Аналіз показників фінансового стану ТДВ «Чернівецький хімічний завод».....	23
2.2. Оцінка рівня кредитоспроможності досліджуваного підприємства.....	32
2.3. Прогнозування ймовірності банкрутства товариства як елемента його фінансової надійності.....	40
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ КРЕДИТОСПРОМОЖНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА.....	46
3.1. Шляхи удосконалення процесу управління кредитоспроможністю підприємства.....	46
3.2. Організаційно-економічний механізм управління кредитоспроможністю вітчизняних підприємства.....	51
ВИСНОВКИ.....	59
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	66
ДОДАТКИ	

ВСТУП

Актуальність теми. Для здійснення ефективної виробничо-господарської діяльності будь якому підприємству необхідна достатня кількість фінансових ресурсів. В умовах сучасної економіки, загальної кризи та ведення бойових дій у країні власних коштів підприємству зазвичай не вистачає щоб достатньо забезпечити свою виробничо-господарську діяльність.

На сьогоднішній день майже не існує підприємств у країні, які б не використовували тимчасово вільні кошти. Зазвичай це банківські позики, тобто позиковий капітал, для якого договором встановлені терміни повернення. Але далеко не кожне вітчизняне підприємство може отримати кредит. На це впливає різноманіття факторів, одним з головних є низька кредитоспроможність підприємства.

Оптимальним визначенням кредитоспроможності підприємства являється наступне: кредитоспроможність - це можливість підприємства відповідати за свої короткострокові та довгострокові зобов'язання. А тому, для цього банківські установи та самі ж підприємства здійснюють оцінку та аналіз фінансового стану та стійкості підприємства. Застосовують різні фінансово-економічні методи, які дають якісну та кількісну оцінку.

Таким чином, актуальність теми кваліфікаційного дослідження полягає у тому що, в умовах обмежених власних фінансових ресурсів, підприємству потрібно залучати додатковий позиковий капітал. Але для того щоб усвідомлювати чи зможе підприємство віддати кредит, потрібно здійснювати оцінку кредитоспроможності, тобто детальний аналіз фінансового стану підприємства. У разі якщо показники низькі чи існує загроза банкрутства, варто впроваджувати шлях управління для покращання кредитоспроможності підприємства. Тільки при правильних, адекватних діях керівників підприємство може досягти прибутку.

Питання управління кредитоспроможністю підприємства досліджувалося в працях наступних науковців: Бровка Л.І., Головка О.Г., Губаревої О.О., Давидович І.Д., Джеджула В.В., Карпової Д.Д., Кащеної Н.Б., Крутової А.С., Кужелева М.О., Ломачинської І.А., Лагутіна В.Д., Мумладзе А.О., Панченка О.М., Пересипкіної А.В., Примостки Л.О. та інших.

Метою кваліфікаційної роботи є вивчення теоретико-методичних основ управління кредитоспроможністю підприємства, здійснення аналізу та оцінка рівня кредитоспроможності підприємства та визначення напрямів підвищення ефективності системи управління кредитоспроможністю підприємства.

Для досягнення зазначеної мети в кваліфікаційній роботі необхідно вирішити наступні **завдання**:

- визначити теоретичні підходи до визначення економічної сутності кредитоспроможності підприємства;
- дослідити методичні основи та принципи управління кредитоспроможністю підприємства;
- розкрити систему показників оцінки та методів ефективності управління кредитоспроможністю підприємства;
- проаналізувати показники фінансового стану ТДВ «Чернівецький хімічний завод»;
- оцінити рівень кредитоспроможності досліджуваного підприємства;
- спрогнозувати ймовірності банкрутства товариства як елемента його фінансової надійності;
- обґрунтувати шляхи удосконалення процесу управління кредитоспроможністю підприємства;
- розробити організаційно-економічний механізм управління кредитоспроможністю вітчизняних підприємства.

Об'єктом дослідження кваліфікаційної роботи є процеси формування ефективного рівня кредитоспроможності вітчизняного підприємства.

Предметом дослідження кваліфікаційної роботи є теоретико-методичні та методичні основи процесу управління кредитоспроможністю підприємства.

Методи дослідження. Для виконання зазначених завдань у процесі написання кваліфікаційної роботи застосовувалися загальнонаукові та спеціальні методи: теоретичного узагальнення – з метою дослідження теоретико-методичних основ управління кредитоспроможністю підприємства; систематизації – для узагальнення методики аналізу та оцінки рівня кредитоспроможності підприємств; прогнозування – для оцінки ступеня ймовірності банкрутства підприємства; індукції та дедукції – для визначення методичних підходів до управління кредитоспроможністю підприємств; статистичного та графічного аналізу - для оцінювання рівня кредитоспроможності підприємства; абстрактно-логічний – у процесі виявлення напрямів ефективності системи управління кредитоспроможністю підприємства.

Інформаційну базу кваліфікаційної роботи становлять законодавчо-нормативні акти, підручники, монографії та наукові статті провідних науковців з досліджуваної проблематики та фінансова звітність ТДВ «Чернівецький хімічний завод».

Структура кваліфікаційної роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг кваліфікаційної роботи становить 70 сторінок друкованого тексту. Основний зміст кваліфікаційної роботи викладено на 63 сторінках. Робота містить 15 таблиць, 7 рисунків та 7 додатків, список використаних джерел налічує 41 найменувань.

РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ КРЕДИТОСПРОМОЖНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Теоретичні підходи до визначення економічної сутності кредитоспроможності підприємства

Сучасна система господарювання постійно еволюціонує внаслідок появи новітніх технологій та умов ведення бізнесу, впровадження у практику нових сучасних інструментів, інноваційних техніко-технологічних засобів, управлінських технологій. Велика кількість динамічних змін в суспільно-економічному середовищі перманентно потребують адаптації до нових умов будь-якого господарюючого суб'єкта. Вони насамперед вимагають впровадження у виробничу діяльність адекватних для конкретних умов, форм, видів і методів управління, а також вибору обґрунтованих управлінських рішень, виходячи зі специфіки і середовища функціонування господарюючого суб'єкта та задекларованих ринком основних критеріїв ефективності.

Критеріальними індикаторами ефективності функціонування господарюючих суб'єктів сучасного економічного середовища зазвичай знаходять своє відображення у традиційних показниках, які характеризують прибутковість, збільшення вартості капіталу та визначають кредитоспроможність підприємства та його інвестиційну привабливість. Саме обраний критерій закладається в основу управлінської концепції (моделі), тобто застосовується базовим орієнтиром у процесах операційного і стратегічного управління.

Сучасний стагнаційний стан світової і майже всіх національних економік, посилений дією російської агресії з її невизначеністю щодо впливу на соціально-економічні та суспільні процеси в майбутньому, висунув критерії фінансово-економічної стійкості та кредитоспроможності базовими в управлінні суб'єктами господарювання. Це стосується господарюючого

суб'єкта сучасної економіки будь-якого виду економічної діяльності. Точки сприятливості і загроз сучасного та прогнозованого на майбутню перспективу соціально-економічного середовища, привілейованість на ринках капіталів та інвестицій суттєво впливають на погляди сформульовані теорією і впроваджені у виробничу практику управлінські концепції та сформований для їх спрямованої дії функціонально-орієнтований управлінський інструментарій: «забезпечення стійкості – мета нової парадигми управління бізнесом, яка прийде на зміну парадигми вартісно-орієнтованого управління... руйнування вартості – наслідок втрати фінансово-економічної стійкості та кредитоспроможності підприємства» [14, с. 51]. Чинники втрати фінансово-економічної стійкості та кредитоспроможності суб'єктами господарювання будь-якої діяльності є багатограними й очевидними, тобто при сучасних умовах необхідно розглядати крайнім цей період для управлінського втручання з метою запобігання настання кризи та банкрутства, а в деяких теоріях, такий період називають «точкою управлінської біфуркації».

Неможливість спрогнозувати зміни загального стану на усіх рівнях соціально-економічного середовища (світового, національного, регіонального) і тенденцій його розвитку в даному періоді кардинально змінює цільові орієнтири стабільного ведення бізнесу. Тому, в цих сучасних умовах вирішальними стають науково обґрунтовані базові критерії, які об'єктивно розкривають характеристику реально існуючого у господарюючого суб'єкта потенціалу фінансово-економічної стійкості та його кредитоспроможності. Наведені визначення є доволі абстрактним, а тому необхідно з'ясувати сутність і змістові точки кредитоспроможності як категорійного поняття й економічної категорії.

Визначення економічної сутності та характеристик кредитоспроможності відрізняються в різних наукових дослідженнях.

В сучасній економіці немає підприємства яке б не відчувало потреби в додаткових фінансових ресурсах, це трапляється через погіршення його

фінансово-господарського стану. У більшості підприємств обмежені власні фінансові ресурси, а отже з'являється нагальна потреба в кредитних коштах не тільки для виробничої діяльності, а й з розрахунку на перспективний розвиток підприємств. Для будь-якої кредитної операції дуже важливо і необхідно враховувати інтереси як банківської установи, так і позичальника. Таким чином, фінансовій установі, а в нашому випадку банківській установі необхідно як найточніше здійснити аналіз кредитоспроможності клієнта, а йому з іншої сторони – чітко знати та уявити вимоги, які ставить кредитор [40].

У теоретичних наукових дослідженнях у аспекті практичного погляду на кредитоспроможність (поточну і потенційну) будь-якого підприємства цей критерій аналізується в аспекті фінансового (фінансово-економічного) стану і розкривається статистичними коефіцієнтами кредитоспроможності, платоспроможності та рентабельності.

У фаховій літературі існують різні концептуальні теоретико-методичні підходи поняття сутності кредитоспроможності підприємства, які умовно можна розділити на наступні чотири групи:

- класичний, який визначає кредитоспроможність у вузькому розумінні через перевищення доходів підприємства над його витратами;

- фінансовий, в основі якого лежить фінансова стійкість підприємства, як необхідний чинник ефективного розвитку, а платоспроможність та кредитоспроможність визначаються як найважливіші її складові;

- адаптаційний, у аспекті якого фінансова стійкість та кредитоспроможність прирівнюються до можливостей підприємства функціонувати, розвиватися та адаптуватися в межах постійного динамічного середовища;

- комплексний, який узагальнює вищенаведені групи та визначає, що під фінансовою стійкістю та кредитоспроможністю підприємства необхідно розуміти такий фінансовий стан та якість фінансових ресурсів господарюючого суб'єкта, за якого він залишається платоспроможним та має

можливість в повному обсязі та своєчасно виконувати усі свої зобов'язання в умовах негативного впливу внутрішніх і зовнішніх чинників економічного середовища та володіє таким запасом міцності, який надає йому збереження значень фінансових показників на постійному рівні в разі посилення дії негативних факторів, а також сприяє швидкому зростанню – в сприятливий період економічного циклу.

Згідно чинного законодавства у Положенні Національного банку України «Про кредитування» кредитоспроможність визначається як: «здатність позичальника в повному обсязі і у визначеній кредитною угодою термін розрахуватися за своїми борговими зобов'язаннями» [33], а згідно Постанови Правління НБУ «Про затвердження Положення про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями» як: «наявність у позичальника (контрагента банку) передумов для отримання кредиту та його здатність повернути кредит і відсотки за ним у повному обсязі та в обумовлені договором строки» [34].

Також це визначення подане у Методичних рекомендаціях з аналізу і оцінки фінансового стану підприємств. Згідно даних рекомендацій кредитоспроможність: «...це наявність передумов у підприємства для одержання кредиту [23].

Отже, у наукових дослідженнях не існує єдиних підходів щодо визначення змісту дефініції «кредитоспроможність» та її оцінки. Тому розглянемо як визначають поняття цієї економічної категорії різні науковці (дод. А).

Кредитоспроможність господарюючого суб'єкта або банківської установи - це наявність фактичних передумов задля отримання кредитних ре

Таким чином, варто зазначити, що у фаховій літературі найчастіше можна зустріти два підходи до трактування економічної сутності «кредитоспроможність», які достатньо просто пояснюють дане поняття:

1) як можливість господарюючого суб'єкта у визначений строк в повному обсязі розрахуватися за своїми борговими зобов'язаннями тільки у грошовій формі;

2) як можливість у позичальника передумов задля отримання і повернення кредиту.

Також дуже часто розуміють під одним поняттям «кредитоспроможність» та «платоспроможність», але це не вірно. Платоспроможність – це коли, господарюючий суб'єкт має можливість виконувати свої зобов'язання. Варто відмітити, що погашати свої зобов'язання господарююча особа може не тільки готівковими грошима, але й готовою продукцією або товарами і т.д. Але, якщо це зобов'язання по кредитам, то позичальник обов'язково повинен погашати свою заборгованість тільки грошовими коштами.

Отже, на наше бачення, не варто ототожнювати кредитоспроможність і платоспроможність, якщо розуміти платоспроможність, то там здійснюється оцінювання фінансового стану позичальника на певну дату, а це не може бути достатньою обґрунтованою умовою для оцінки на майбутнє повернення ним кредиту [4].

Що ж до розуміння кредитоспроможності, то вона має безпосередній зв'язок з фінансовим станом позичальника – сукупністю певних ознак, які відображають забезпеченість фінансовими ресурсами, які потрібні господарюючому суб'єкту задля ефективного функціонування, результативність застосування власних й залучених ресурсів, прибутковність, рентабельність, платоспроможність, фінансову стабільність і ділову активність.

Кожний господарюючий суб'єкт характеризується певним фінансовим станом, який може бути оцінений як стійкий, задовільний, нестійкий та кризовий, на що впливає безліч інших чинників:

- вид виробничої діяльності, яким займається суб'єкт господарювання;
- вид сформованих фінансових ресурсів;

- ефективність менеджменту на підприємстві;
- загальна кон'юнктура ринку;
- загальна економічна ситуація в країні тощо.

Кредитоспроможність господарюючого суб'єкта, залежить від цих та інших чинників, у разі якщо він виступає в ролі позичальника [1].

Незадовільний або кризовий фінансовий стан позичальника, який характеризується зростанням суми його боргів, збільшує ймовірність неповернення платежів за зобов'язаннями, що може вплинути на зупинення будь-яких виплат і припинення діяльності такого господарюючого суб'єкта на ринку. Тобто, з'являється ризик його банкрутства, пов'язаний перш за все з незадовільною структурою капіталу, покращення якої є пріоритетним завданням при управлінні в сучасних умовах.

Таким чином кредитоспроможність господарюючого суб'єкта дуже багатогранна, тому необхідно враховувати усі можливі чинники, кожен з яких потрібно оцінити, дослідити і вміти управляти. Усі сторони як кредитор, так і позичальник зацікавлені в достовірній оцінці кредитоспроможності. Це знижує ризики для усіх сторін і має важливе економічне значення для розвитку господарюючого суб'єкта та банківської системи в цілому. Тому управління кредитоспроможністю має вагомим значенням для усіх суб'єктів господарювання і потребує постійного обґрунтованого дослідження та удосконалення.

1.2. Методичні основи та принципи управління кредитоспроможністю підприємства

Підприємству вкрай необхідно вірно та ефективно здійснювати процес управління кредитоспроможністю, під цим розуміється здійснення наступного комплексу заходів: організація, планування, мотивація та моніторинг. Усі ці заходи допомагають у формуванні та досягненні мети організації підприємства при управлінні його кредитоспроможністю [38].

Є такі поняття як: неплатоспроможність і некредитоспроможність, як можуть виникнути на підприємстві внаслідок неправильної організації товарно-грошових відносин через надмірне накопичення дебіторсько-кредиторської заборгованості, що порушує рух грошових потоків.

Отже, розглянемо деякі тлумачення «управління кредитоспроможністю підприємства» (дод. Б).

З наведених визначень із дод. Б, можна стверджувати, що управління кредитоспроможністю підприємства – це комплексний процес з планування, аналізу, організації, мотивації та моніторингу, який гарантуватиме такий фінансовий стан, що дозволить підприємству погасити усі свої боргові зобов'язання у визначений строк.

Достатній рівень кредитоспроможності підприємства дає можливість максимізувати прибуток та покращати показники рентабельності за рахунок залучення додаткових кредитних ресурсів. А це, у комплексі, впливає на збільшення вартості підприємства, тим самим підвищуючи його інвестиційну привабливість.

Також можна констатувати, що процес управління кредитоспроможністю господарюючого суб'єкта взаємопов'язаний з процесами управління платоспроможністю та ліквідністю. Їх коефіцієнти пов'язані одним з одним, адже коли не вистачає необхідної кількості фінансових ресурсів, підприємство вимушене залучати кредитні ресурси задля покращення своєї ліквідності та платоспроможності, але в той же час, при зменшенні коефіцієнтів ліквідності та платоспроможності господарюючий суб'єкт не може відповідати за своїми борговими зобов'язаннями.

Процес управління кредитоспроможністю для підприємств ґрунтується на якісній оцінці. І. Шовкун констатує: «оцінка кредитоспроможності позичальника — це процес комплексного визначення кількісних та якісних параметрів його фінансового стану, яке проводиться кредитором з метою

аналізу та прогнозування ймовірних ризиків і визначення можливості, розміру та умов надання кредиту» [39, с. 54-61].

Процес управління кредитоспроможністю підприємства являється складовою частиною загальної системи управління підприємством. Основною метою в управлінні кредитоспроможністю виступає забезпечення його відповідного рівня, при якому підприємство буде мати можливість відповідати за свої кредитні зобов'язання та погашати тіло боргу й відсотків за ним у теперішньому та майбутньому періодах.

Ще однією метою роботи механізму управління кредитоспроможністю підприємства може являтися: підтримка та досягнення необхідного її рівня за допомогою вчасної і адекватної реакції на зміну у внутрішніх або зовнішніх чинників діяльності підприємства.

Процес управління кредитоспроможністю господарюючих суб'єктів в Україні ускладнюється певними чинниками, внутрішніми (операційна діяльність та внутрішнє середовище підприємства), і зовнішніми (стан національної та світової економіки тощо). Доречним буде виділення основних чинників впливу:

1. Велика кількість підприємств-боржників, які ведуть свою господарську діяльність в галузях, що постраждали від війни з росією.
2. Вагомі втрати від зниження внутрішнього попиту у часи фінансової кризи, пандемії, війни (операції пов'язані з нерухомістю, будівництвом, виробництво будматеріалів, автомобілів).
3. При отриманні кредиту повна відсутність операційної діяльності.
4. Достатньо високе боргове навантаження для позичальників при одержанні позики.
5. Достатньо високі відсотки по кредиту, не вигідні та несприятливі кредитні умови у порівнянні з кредитними умовами для підприємницької діяльності в розвинених зарубіжних країнах.

В Україні найбільш дієвим механізмом для забезпечення кредитоспроможності господарюючих суб'єктів являється знаходження

внутрішніх джерел для підвищення прибутковості й зростання виробничих потужностей для досягнення беззбиткової роботи, покращення якості готової продукції та послуг, раціональне застосування матеріальних, фінансових і трудових ресурсів та зниження собівартості виготовленої готової продукції та послуг [28].

Отже, основними чинниками ефективного управління кредитоспроможністю підприємства є достовірна оцінка його фінансового стану та виявлення усіх ймовірних ризиків, що допоможе своєчасно повертати кредити, мінімізувати ризик неплатежів та покращити ефективність своєї діяльності. Для здійснення ефективного управління кредитоспроможністю господарюючого суб'єкта необхідно проводити регулярну та своєчасну оцінку його внутрішнього та зовнішнього середовища, та застосовувати сучасні наукові підходи до відбору методів та методик його оцінювання та механізмів управління.

В сучасних умовах, що склалися, дуже проблематично встановити надійність контрагентів ринку (покупців і замовників), а тому і такі критеріальні складові кредитоспроможності, як ступінь підприємницького ризику, здатність господарюючого суб'єкта до нарощування капіталу, ступінь інвестиційної привабливості. Зниження купівельної спроможності покупців, невизначеність надійності контрагентів та інші форс-мажорні обставини, що стосуються усіх сфер суспільного життя, не дають можливості для вдосталь визначених параметрів діяльності підприємств в майбутній перспективі.

Тому, вченим пропонується впровадження у практичну діяльність адаптивної системи управління за цілями, констатується, що ця система все-таки «дозволяє фінансовому менеджменту більш ефективно розпізнавати проблеми та охоплювати весь їх спектр, пов'язаний з управлінням кредитоспроможністю..., забезпеченням довгострокової ефективності використання наявних та потенційних ресурсів» [13, с. 78-82].

Фінансова стійкість підприємства у тому чи іншому варіанті засновується на підходах управлінського втручання, зміст, характер, властивості і об'єктивність, яких визначають на основі аналізу фінансового стану підприємства і чинників негативного зовнішнього впливу. Кредитоспроможність об'єктивно слід розглядати основним критерієм в управлінні підприємств. Цей критерій стає дедалі вагомим у концепціях управління, впроваджених за умов нестабільності економічних і фінансових процесів, невизначеності та непрогнозованості економічного середовища на всіх рівнях. На втрату кредитоспроможності підприємства впливають не одні лише чинники зовнішнього середовища, а й неможливість адаптації до умов механізму управління кредитоспроможністю.

Найбільш комплексно, структуровано та системно принципи управління кредитоспроможністю підприємства у своєму дослідженні робить С. Я. Єлецьких [13], який на основі обґрунтованого теоретичного аналізу виділяє наступні принципи: універсальні, загальносистемні, специфічні та управлінські.

В універсальних принципах управління кредитоспроможністю автор констатує увагу на принципі детермінізму. Цей принцип полягає у визначенні й постійному дослідженні змін, які відбуваються у мінливому середовищі функціонування господарюючого суб'єкта.

В загальносистемних принципах він виділяє принцип зворотного зв'язку, що реалізується через можливість управлінської системи підприємства як реагувати на зміну факторів зовнішнього і внутрішнього середовища.

В специфічних принципах за авторською методикою належать принципи безповоротності розвитку підприємства та сукупності динамічної рівноваги. Вчений стверджує, що «дотримання першого принципу забезпечить підприємству своєчасне діагностування точок біфуркації, що частково знівелює деструктивний характер розвитку кризових процесів і підвищить ступінь адаптації системи, в той час як за умови реалізації другого

– може підвищити стійкість всієї системи і, тим самим, забезпечити стабільний розвиток» [13].

В принципах управління розвитком підприємства науковець окремо виділяє принцип багаторівневості управління, в основі якого лежить формування ієрархічної багаторівневої структури управління підприємницькою діяльністю, яка за умови ефективного функціонування буде пришвидшувати процес виявлення проблемних ділянок кредитоспроможності господарюючого суб'єкта та проведення необхідних заходів з ціллю адаптації та мінімізації їх негативних наслідків.

Також управління кредитоспроможністю підприємства потрібно вирішувати на трьох рівнях: стратегічному, інноваційному та оперативному. Такий поділ управління кредитоспроможністю підприємства залежить від часу та формуванням системи заходів, спрямованих на встановлення кредитоспроможності підприємства на коротко-, середньо- та довгостроковий період. Отже, на оперативному рівні заходи управління кредитоспроможністю підприємства повинні забезпечувати безперервність його діяльності, а на стратегічному рівні - конкурентоспроможність підприємства та зростання його ринкової вартості [13].

Таким чином, результати управлінського впливу керуючої підсистеми на керовану в аспекті забезпечення кредитоспроможності підприємства та розкриття її потенціалу значною мірою залежать від переліку необхідних заходів, які визначаються типом фінансово-економічної політики. У фаховій літературі прийнято виділяти консервативну, помірну та агресивну фінансово-економічну політику. Зазвичай, в умовах фінансово-економічної рівноваги підприємство не здійснює активних дій та кардинальних заходів, спрямованих на регулювання фінансових процесів. Тому воно може функціонувати на засадах консервативної фінансово-економічної політики: здійснювати господарські операції з різним ступенем фінансово-економічного ризику, які створюють можливості для впровадження новітніх технологій та інновацій, освоєння нових видів діяльності.

При цьому необхідно у достатній та повній мірі реалізувати основні функції управління - управління потенціалом кредитоспроможності підприємства. Необхідно констатувати, що ефективне управління потенціалом кредитоспроможності господарюючого суб'єкта, як і іншими системними принципами та фінансово-економічними категоріями, можливо забезпечити лише за умови чіткого дотримання ключових принципів управління.

1.3. Система показників оцінки та методів ефективності управління кредитоспроможністю підприємства

Ефективність управління кредитоспроможністю підприємства забезпечується впровадженням у практичну діяльність адекватного спеціального інструментарію, найважливішим елементом якого є показники фінансового стану та стійкості. Оцінка фінансово-економічної стійкості підприємства, а саме його кількісна верифікація й екземпліфікація сьогодні як ніколи являється предметом підвищеної уваги широкого кола вчених, учасників сучасних економічних відносин та державних інституцій.

Ефективність управління кредитоспроможністю підприємства великою мірою залежить від достовірної і вичерпаної інформації про цей об'єкт управління, що «викликає зацікавленість як з наукової, так і з практичної точок зору, оскільки цей критерій виступає інформаційним конструктом для прийняття виважених управлінських рішень» [18, с. 17]. Теорією і практикою запропонована множинність показників, які в тому чи іншому форматі застосовуються вимірниками ступеня стійкості та кредитоспроможності підприємства.

Ці показники відображають результати фінансово-економічної діяльності підприємства, обумовлюють його конкурентоспроможність, діловий стан, ступень гарантій економічних інтересів підприємства, його партнерів з фінансових і економічних відносин. Фінансовий стан

характеризується забезпеченістю фінансовими ресурсами, які потрібні для стабільної роботи підприємства, доцільністю використання і розміщення фінансових ресурсів, фінансовими взаємовідносинами з іншими господарюючими суб'єктами, а також фінансовою стійкістю, платоспроможністю і кредитоспроможністю [31].

На сьогодні існує дуже гостра проблема, яка пов'язана з формалізацією системи показників, яка б забезпечувала розуміння кредитоспроможності сучасного підприємства, а «існуючі методики не враховують специфіку діяльності підприємств» [32].

Аналіз тематичних досліджень у сфері кредитоспроможності підприємств виявляє низку різноаспектних проблем. У численних дослідженнях вивчення проблематики верифікації управління кредитоспроможністю підприємств здебільшого здійснюється статично, а тому без їх взаємозв'язку. Також в наукових працях вказується, що «кредитоспроможність підприємства як економічної системи можна охарактеризувати за допомогою параметрів як статичного, так і динамічного типу, проте для її опису не достатньо використовувати показники фактичного стану підприємства, а необхідно оцінити і потенціальну можливість його розвитку» [6, с. 281- 287].

Дієва в практичній діяльності система управління кредитоспроможністю вимагає формування оцінки зовнішнього середовища, тобто всебічне встановлення проявів впливу середовища на функціонування підприємства та визначення найважливіших змінюваних показників. В сучасних умовах, забезпечення такої потреби може бути реалізовано шляхом формування адаптивного механізму контролю стану зовнішнього середовища. В системному методичному аспекті оцінювання кредитоспроможності підприємства необхідним є створення базисної моделі співставлення показників фінансової стійкості підприємства і споріднених параметрів зовнішнього середовища.

Критерії ефективності управління фінансовими ресурсами підприємства відображено на рис. 1.1.

Рис. 1.1. Критерії ефективності управління кредитоспроможністю підприємства

Також використовують й інші показники, що додають більш повну характеристику кредитоспроможності підприємства, а саме: стан та динаміку фінансових ресурсів для забезпечення усієї господарської діяльності підприємства (коефіцієнти концентрації і маневреності власного капіталу, фінансової незалежності, співвідношення власних і позикових коштів, структури довгострокових вкладень, показники ліквідності та рентабельності, ділової активності та інші). Використання того чи іншого методу до оцінювання стану фінансової стійкості підприємства визначають його нормальний, нестійкий чи кризовий фінансовий стан.

Зазвичай можливості підприємства до накопичення потенціалу розвитку визначаються на основі вироблених методик оцінювання динаміки

кредитоспроможності підприємства, оцінка якої об'єктивно виступає основною прояву загальної стійкості. У будь-якій досліджуваній методиці (методах моніторингу, різних видах діагностики) перевага віддається показникам, які носять динамічний характер. Отже, для розкриття «поняття ефективного управління кредитоспроможністю підприємства використовується інтегральна характеристика співвідношення між рентабельністю реалізації продукції, рентабельністю ресурсів і рентабельністю витрат» [37, с. 379-385.].

Можна стверджувати, що розкриття характеристики кредитоспроможності підприємства на основі вартісної моделі забезпечить більш об'єктивну формалізацію ступеня сучасного стану економічної стійкості, оскільки у розроблених для цього методиках враховують проєкції факторів збільшення вартості капіталу. Така констатація наводяться в багатьох вітчизняних та зарубіжних виданнях за тематикою моніторингу діяльності з точки зору його сфокусованості на довгостроковий економічний ріст [5, с. 34-37].

З позиції об'єктивності методик оцінювання процесів управління кредитоспроможністю підприємства є результати застосованих процедур, які надають узагальнену характеристику підприємства в статичному стані через рівноважний збалансований стан економічних і фінансових ресурсів, і призму забезпечення стабільної прибутковості. Можна стверджувати, що саме стабільне отримання прибутку створює передумови для процесу розширеного відтворення й економічного зростання господарської системи в майбутній перспективі.

Наявність значної кількості методик призводить і до широкого спектра застосовуваних у процесах дослідження та оцінювання показників, а відтак визначення інтегрального показника про рівень кредитоспроможності підприємства. Саме інтегральний показник фінансового забезпечення стійкого функціонування визначається на основі часткових інтегральних показників - поточного фінансового забезпечення та ефективності управління

фінансової діяльності підприємств. На основі сформульованої граничної межі значень загального інтегрального показника запропоновано відповідну діагностичну інтерпретацію. Також окрім традиційних показників ефективності, використовуються показники структури капіталу.

Як відмічалось раніше, на сьогодні не існує єдиної уніфікованої методики оцінки кредитоспроможності підприємства, що здебільшого пов'язано з особливостями фінансово-економічної діяльності підприємств у різних галузях національної економіки.

В. О. Калишенко, К. М. Москалець [15], систематизувавши методи оцінки фінансової стійкості, виділили наступні: агрегатний, коефіцієнтний, маржинальний, бальний, балансовий, інтегральний, факторний та матричний. Всі вони відіграють свою роль у дослідженні різних аспектів кредитоспроможності. Отже, агрегатний метод покладено в основу визначення типу фінансової стійкості підприємства, маржинальний - запасу фінансової міцності, матричний - обчислення структури й визначення якості активів балансу підприємства та достатності їх фінансування, а інтегральний – рівня фінансової стійкості.

І. В. Борщук, О. В. Глушко [3, с. 17-21.] відмічають, що використання лише абсолютних показників при оцінці фінансових індикаторів (за агрегатним методом оцінки фінансової стійкості) не дає вичерпаного науково-практичного ефекту. Цей метод більш ефективно працює в поєднанні з відносними показниками, за коефіцієнтним підходом, формуючи передумови для глибшої оцінки рівня кредитоспроможності підприємства. Перевага коефіцієнтного методу полягає в тому, що його дані можна порівнювати із загальноприйнятими «значеннями», з аналогічними даними інших суб'єктів господарювання, а також у динаміці при дослідженні тенденцій [27, с. 180-192.].

Велика кількість науковців Б. В. Гринів [10, с. 124-125], Н. П. Борецька, К. В. Міщенко [2, с. 65], зосереджують свою увагу на розрахунку великої кількості показників і коефіцієнтів на підставі фінансової звітності

підприємства. Отже згрупуємо ці коефіцієнти за цільовими напрямками дослідження (дод. В). Результати коефіцієнтного методу до аналізу кредитоспроможності підприємства доповнюються інтегральним, суть якого полягає в розрахунку інтегрального індексу, який враховує динаміку змін основних відносних показників фінансової стійкості. Б. В. Гринів [10, с. 123-127] відмічає, що з метою покращання ефективності інтегральної оцінки показники кредитоспроможності підприємства повинні відповідати певним вимогам: обирати тільки ті коефіцієнти, які всебічно характеризують фінансовий стан, та формують передумови управління кредитоспроможністю підприємства. У науковому дискурсі застосування інтегрального методу оцінки є достатньо поширеним, проте наявні моделі прогнозування банкрутства Бівера, Спригейта, Ліса, Таффлера, Фулмера та інші доволі часто дублюють одна одну, ускладнюють процес обчислення та не завжди дозволяють отримати адекватні висновки та результати щодо кредитоспроможності підприємства.

Недоліком методу оцінювання поглибленої діагностики фінансового стану підприємства, так, як і інтегральної оцінки, є трудомісткість процесу, який негативно впливає та ускладнює отримання швидких результатів. Велика кількість різнобічних показників позбавляє системності, комплексності й упорядкованості процесу оцінки фінансового стану підприємства.

Таким чином, ефективне функціонування будь-якого підприємства залежить не лише від його фінансової стійкості та кредитоспроможності, але й від ресурсозабезпеченості, яка відчутна через здатність задовольнити економічні потреби суб'єкта господарювання в кадрових, матеріальних та нематеріальних, технічних та технологічних ресурсах. Отже, результати існуючих методичних підходів до аналізу управління кредитоспроможністю підприємства підтвердили тезу щодо різнобічності сучасних наукових досліджень у даному питанні.

РОЗДІЛ 2. ОЦІНКА СУЧАСНОГО СТАНУ КРЕДИТОСПРОМОЖНОСТІ ТДВ «ЧЕРНІВЕЦЬКИЙ ХІМІЧНИЙ ЗАВОД»

2.1. Аналіз показників фінансового стану ТДВ «Чернівецький хімічний завод»

Управління кредитоспроможністю суб'єкта господарювання являє собою комплекс принципів, методів з відповідними заходами та інструментами, які забезпечують здійснення управлінських рішень менеджерської ланки підприємства, спрямованих на підтримку відповідного ступеня фінансової стійкості, за якого формуються умови для росту фінансових показників (коефіцієнтів) у вигляді прибутку та капіталу, підтримується фінансова рівновага.

Аналіз фінансового стану підприємства - це сукупність дій спрямованих на вивчення та дослідження результатів від його фінансово - економічної діяльності.

Для того щоб, підприємство мало стабільну динаміку розвитку його фінансово-господарської діяльності, вкрай необхідно реально оцінювати фінансовий стан підприємства. Під фінансовим станом підприємства ми розуміємо на скільки воно забезпечене власними оборотними коштами, який зв'язок між запасами товарно-матеріальних цінностей та потребами виробництва, а також сюди входить вчасне проведення розрахункових операцій, платоспроможність та оцінка його кредитоспроможності [19, с.384].

За допомогою аналізу фінансового стану підприємства хімічної промисловості можливо зрозуміти в яких напрямках необхідно здійснювати роботу та на що варто звернути увагу. Досліджуючи отримані результати аналізу підприємство має відповідь на питання, якими шляхами покращати свій фінансовий стан, якщо це необхідно, в теперішній момент його діяльності та на перспективу.

Основною структурного аналізу фінансового стану підприємства є аналіз його техніко-економічних показників, тенденції та структури майна, фінансових ресурсів суб'єкта господарювання (джерел формування капіталу, аналіз власного та залученого), дослідження платоспроможності і ліквідності, оцінка фінансової стійкості, ділової активності, прибутковості, прогнозна оцінка, ймовірність банкрутства підприємства для уявлення із загальною картиною фінансового стану. Джерелом інформаційного забезпечення для аналізу активів і пасивів підприємства виступає наступна звітність підприємства: форма № 1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)», форма № 2 «Звіт про фінансові результати» та форма № 3 (Звіт про власний капітал) [29].

Таблиця 2.1

Основні техніко-економічні показники діяльності
ТДВ «Чернівецький хімічний завод» за 2021-2023 рр.*

Показники	Од. вим.	Роки			Абсолютне відхилення		Відносне відхилення, %	
		2021	2022	2023	2022/2021	2023/2022	2022/2021	2023/2022
1.Виручка від реалізації продукції	тис.	79086	71279	72879	-7807	1600	90,13	102,3
2.Собівартість реалізованої продукції	тис.	51615	44084	55978	-7531	11894	85,4	127,0
3.Середньоріч на вартість основних фондів	тис.	8981,5	10649	12511	1667,5	1862	118,6	117,5
4.Сума зносу	тис.	17823	19334	20591	1511	1257	108,5	106,5
6.Фондовіддач а основних фондів	грн./ грн.	8,81	6,7	5,8	-2,11	-0,9	76,1	86,6
7.Фондомісткість основних фондів	грн./ грн.	0,11	0,15	0,17	0,04	0,02	136,4	113,3
8.Чистий прибуток (збиток)	тис.	10347	14963	215	4616	-14748	144,6	1,4
9.Рентабельність продукції	%	20,1	33,9	0,4	13,8	-33,5	168,7	1,2
10.Чисельність працівників	чол.	106	103	98	-3	-5	97,2	95,2

*Джерело: розраховано автором за фінансовою звітністю ТДВ «Чернівецький хімічний завод» (дод. Г, Д, Ж)

Дані табл. 2.1 показують нам, що виручка від реалізації продукції у 2021 р. становила 79086 тис. грн., у 2022 р. – 71279 грн., тобто відбулося її зменшення на 9,87 %, у 2022 р. (72879 тис. грн.), тобто порівняно з 2022 р. збільшилася 2,3 %, це є позитивним для товариства. Відповідно собівартість реалізованої продукції з 2021 р. по 2022 р. зменшилася 14,6 %, а з 2022 р. по 2023 р. навпаки зросла на 27,0 %. Середньорічна вартість основних засобів на протязі досліджуваного періоду зросла на 18,6 % і 17,5 % відповідно і у 2023 р. становила 12511 тис. грн.

Ефективність використання основних засобів (фондів) підприємства характеризується співвідношенням темпів росту випуску продукції і основних фондів (засобів), а також показниками фондівіддачі та фондомісткості.

Фондовіддача – це показник, що характеризує скільки продукції виготовляється на одиницю основних засобів. У 2023 р. показник фондівіддачі на товаристві становив 5,8. Фондовіддача основних засобів порівняно з 2021 роком зменшилась на 3,01 %, а з 2022 роком на 0,9 %, а фондомісткість – це обернений показник фондівіддачі і відповідно він збільшився. Таким чином, товариство для росту виробничої програми застосовує екстенсивний шлях, не приділяючи уваги інтенсивним факторам, тобто існують недоліки у використанні фондів (засобів). Це зумовлено тим, що показник фондівіддачі доволі складний, на нього впливає безліч умов, значна частина їх між собою взаємопов'язана (наприклад, трудомісткість продукції і виготовлення продукції за одиницю часу роботи устаткування, дотримання нормативних термінів перебування устаткування в ремонтах і на технічному обслуговуванні, коефіцієнт змінності роботи устаткування). Зменшення показника фондівіддачі певною мірою спричиняється великим зростанням капітальних вкладень, які можуть бути направлені підприємством на покращання умов праці, охорону навколишнього середовища, прискореним розвитком промисловості, змінами в структурі основних фондів і іншими об'єктивними факторами.

За аналізом проведеним в табл. 2.1 щодо показників виробничо-господарської діяльності ТДВ «Чернівецький хімічний завод» можна зробити висновки, що товариство є рентабельним, хоча у 2023 р. цей показник значно зменшився за досліджений періоді з 20,1 % у 2021 р. до 0,4 % у 2023 р., що є негативною динамікою. Виробничо-господарську діяльність ТДВ «Чернівецький хімічний завод» необхідно аналізувати за сукупністю показників, що характеризують наявність, розміщення та використання фінансових ресурсів. Мета аналізу проявляється не тільки і не стільки в тому, щоб визначити та дослідити фінансовий стан товариства, а також і в тому, щоб вчасно проводити роботу, спрямовану на його покращення. Дослідження фінансового стану показує, по яким конкретним шляхам необхідно вести цю роботу.

Майно товариства, тобто контрольовані підприємством фінансові ресурси в результаті минулих подій, застосування яких, як очікується, приведе до надходження економічних вигод на перспективу. Склад майна становлять оборотні та необоротні активи. Аналіз динаміки та показників майнового стану ТДВ «Чернівецький хімічний завод» відобразимо в табл. 2.2-2.3.

Таблиця 2.2

Динаміка та структура майна ТДВ «Чернівецький хімічний завод»
за 2021-2023 рр. (тис. грн., %)*

Показники	2021		2022		2023		Відхилення відносно, %	
	сума	%	сума	%	сума	%	2022/2021	2023/2022
Усього майна	58049	100,0	71573	100,0	71434	100,0	123,3	99,8
Необоротні активи	11255	19,4	12689	17,7	13068	18,3	112,7	103,0
Оборотні активи	46794	80,6	58884	82,3	58366	81,7	125,8	99,1

*Джерело: розраховано автором за фінансовою звітністю ТДВ «Чернівецький хімічний завод» (дод. Г, Д, Ж)

Аналізуючи майно товариства можна констатувати, що у 2023 р. порівняно з 2022 р. майно трішки зменшилося на 0,2 %, але до 2021 р. воно

збільшилося на 23,1 %. В складі майна темп росту оборотних активів з 2021 р. по 2022 р. перевищує частку необоротних активів, що позитивною динамікою для ТДВ «Чернівецький хімічний завод».

Таблиця 2.3

Аналіз показників майнового стану ТДВ «Чернівецький хімічний завод» за 2021-2023 рр. (%)*

Показники	2021	2022	2023	Відхилення відносно 2023/2021, %
Частка необоротних виробничих фондів	19,4	17,7	18,3	94,3
Частка основних засобів в активах	45,9	44,4	46,4	101,1
Частка основних засобів в необоротних активах	78,6	98,2	96,2	122,4
Коефіцієнт зносу основних засобів	66,8	60,8	62,1	93,0
Коефіцієнт оновлення основних засобів	4,1	16,1	4,1	-
Частка оборотних виробничих активів	80,6	82,3	81,7	101,4
Частка оборотних виробничих фондів в обігових коштах	30,9	41,4	49,2	159,2
Коефіцієнт мобільності активів	4,2	4,6	4,5	107,1

Джерело: розраховано автором за фінансовою звітністю ТДВ «Чернівецький хімічний завод» (дод. Г, Д, Ж)

Також аналіз показників майнового стану ТДВ «Чернівецький хімічний завод» констатує, що питома вага обігових коштів у виробничій сфері в 2023 р. порівняно з 2021 р. збільшилась на 59,2 %, що є позитивним моментом в господарській діяльності товариства. Питома вага коштів в основних засобах у валюті балансу та в необоротних активах збільшилась на 1,1 % та на 22,4% відповідно. Коефіцієнт зносу основних засобів порівняно з 2021 р. зменшився на 7,0 %, а в порівнянні з 2022 р. збільшився на 2,1 %, що є тенденцією інтенсивного використання матеріально-технічної бази товариства. Коефіцієнт оновлення основних засобів якщо порівнювати з 2021 р. то не змінився, а з 2022 р. зменшився на 74,5 %, тобто товариство не оновлює свої основні фонди, а експлуатує старі. Коефіцієнт мобільності активів збільшився на 7,1 %, тобто збільшилась потенційна можливість перетворення активів у ліквідні кошти.

Для дослідження фінансового стану необхідно також здійснювати аналіз джерел, складових та структури капіталу (коштами, якими володіє

підприємство для здійснення своєї господарської діяльності з метою отримання прибутку). Для ТДВ «Чернівецький хімічний завод» відобразимо це у табл.2.4.

Таблиця 2.4

Динаміка та структура джерел формування капіталу
ТДВ «Чернівецький хімічний завод» за 2021-2023 р. (тис. грн., %)*

Показники	2021		2022		2023		Відхилення відносно, %	
	сума	%	сума	%	сума	%	2022/2021	2023/2022
Капітал, усього	58049	100,0	71573	100,0	71434	100,0	123,3	99,8
Власний капітал	53865	92,8	65689	91,8	61777	86,5	122,0	94,1
Залучений капітал	4184	7,2	5884	8,2	9657	13,5	140,6	164,1

*Джерело: розраховано автором за фінансовою звітністю ТДВ «Чернівецький хімічний завод» (дод. Г, Д, Ж)

Дослідивши табл.2.4 можемо констатувати, що капітал у 2023 р. у порівнянні з 2022 р. зменшився трішки на 0,2 %, але в порівнянні з 2021 р. збільшився достатньо на 23,1 %. Позитивною динамікою є збільшення власного капіталу в загальній сумі у 2023 р. проти 2021 р. на 14,7 %, хоча у порівнянні з 2022 р. цей показник зменшився на 5,9 %. Залучений капітал протягом досліджуваного періоду збільшився на 64,1 %, а це може негативно вплинути на фінансово-господарську діяльність товариства. Отже здійснимо дослідження власного та залученого капіталів ТДВ «Чернівецький хімічний завод» за відповідними складовими. Це відобразимо в табл. 2.5-2.6.

Таблиця 2.5

Склад і структура власного капіталу ТДВ «Чернівецький хімічний
завод» за 2021-2023 р. (тис. грн., %)*

Показники	2021		2022		2023		Відхилення відносно, %	
	сума	%	сума	%	сума	%	2022/2021	2023/2022
Усього капіталу	53865	100,0	65689	100,0	61777	100,0	122,0	94,1
Пайовий капітал	1474	2,7	1474	2,2	1474	2,4	-	-
Резервний капітал	485	0,9	485	0,7	485	0,8	-	-
Нерозподілений прибуток (збиток)	51906	96,4	63730	97,1	59818	96,8	122,8	93,9

*Джерело: розраховано автором за фінансовою звітністю ТДВ «Чернівецький хімічний завод» (дод. Г, Д, Ж)

Як констатують дані табл. 2.5 сума власного капіталу у 2023 р. зменшилася порівняно з 2022 р. на 5,9 %, хоча порівняно з 2021 р. ця сума була збільшена на 14,7 %. Коливання суми власного капіталу за досліджуваний період залежало від змін нерозподіленого прибутку, який складає 97,1 % усього власного капіталу, пайовий та резервний капітали протягом 2021-2023 рр. були незмінні.

Таблиця 2.6

Склад і структура залученого капіталу ТДВ «Чернівецький хімічний завод» за 2021-2023 р. (тис. грн., %)*

Показники	2021		2022		2023		Відхилення відносно, %	
	сума	%	сума	%	сума	%	2022/2021	2023/2022
Усього капіталу	4184	100,0	5884	100,0	9657	100,0	140,6	164,1
Короткострокові кредити банків	-		1000	17,0	1200	12,4	-	120,0
Поточна заборгованість:								
- за товари, роботи, послуги	1336	31,9	961	16,3	2062	21,4	71,9	214,6
- розрахунки з бюджетом	579	13,8	436	7,4	433	4,5	75,3	99,3
- розрахунки зі страхування	182	4,4	216	3,7	208	2,2	118,7	96,3
- розрахунки з оплати праці	931	22,6	859	14,6	751	7,8	92,3	87,4
Поточна заборгованість за авансами	15	0,4	1659	28,2	2770	28,7	в 110,6 разів	167,0
Поточна заборгованість за розрахунками з учасниками	43	1,0	66	1,1	87	0,9	153,5	131,8
Поточні забезпечення	837	20,0	360	6,1	346	3,6	43,0	96,1
Інші поточні зобов'язання	261	6,2	327	5,6	1800	18,6	125,3	в 5,5 разів

*Джерело: розраховано автором за фінансовою звітністю ТДВ «Чернівецький хімічний завод» (дод. Г, Д, Ж)

Результати аналізу залученого капіталу констатують, що збільшення його загальної суми відбувалось за рахунок збільшення короткострокових кредитів банку, поточної кредиторської заборгованості за товари, роботи і

послуги, поточної кредиторської заборгованості за розрахунками з учасниками, а найбільше за рахунок інших поточних зобов'язань.

Управління кредитоспроможністю підприємства традиційно розглядається як структурований і системний процес, у якому в тому чи іншому взаємозв'язку формується найбільш цілком відповідна сукупність методів, інструментів та заходів для забезпечення управлінських процесів. Це впливає на основний фінансовий результат підприємства – отримання прибутку. Прибуток підприємства це основний результат його господарсько-виробничої діяльності, саме завдяки прибутку, підприємство функціонує.

Дослідження фінансових результатів підприємства проводиться на основі звіту про «Фінансові результати». Метою дослідження фінансового результату є аналіз фінансового результату як різниці двох протилежних грошових потоків доходів і витрат. Показники фінансових результатів діяльності ТДВ «Чернівецький хімічний завод» за 2021-2022 рр. відобразимо у табл. 2.7.

Таблиця 2.7

**Фінансові результати ТДВ «Чернівецький хімічний завод»
за 2021-2023 рр. (тис. грн., %)**

Показник	2021	2022	2023	Відхилення відносно, % 2023/2021
Чистий дохід від реалізації продукції	79086	71279	72879	92,2
Собівартість реалізованої продукції	51615	44084	55978	108,5
Валовий прибуток	27471	27195	16901	61,5
Інші операційні доходи	7528	16288	5926	78,7
Адміністративні витрати	12132	11800	14354	118,3
Витрати на збут	3587	3711	4415	123,1
Інші операційні витрати	6620	9683	3644	55,1
Фінансовий результат від операційної діяльності	12660	18289	414	3,3
Фінансовий результат до оподаткування	12623	18250	347	2,8
Чистий фінансовий результат	10347	14963	215	2,1

*Джерело: розраховано автором за фінансовою звітністю ТДВ «Чернівецький хімічний завод» (дод. Г, Д, Ж)

Дані табл. 2.7 про фінансові результати товариства надають інформацію про те, яка група доходів сприяє покращенню фінансовим результатам. Як свідчать таблиці загальний валовий прибуток був позитивним у всіх досліджуваних роках.

Одним із шляхів збільшення чистого прибутку підприємства є оптимізація його витрат. Але необхідно відмітити, що в умовах російської агресії та економічної нестабільності, а також доволі високих темпів інфляції для стратегічного планування характерна низька його ефективність. Тому на товаристві спостерігається збільшення собівартості продукції у 2023 р. на 8,5%, також збільшилися адміністративні витрати і витрати на збут на 18,3 % і 23,1 % відповідно, що призвело до зниження фінансового результату від операційної діяльності і як наслідок зменшення чистого прибутку, який у 2023 р. склав всього 215 тис. грн.

Ефективність функціонування підприємства визначається рівнем його прибутковості. Отже для дослідження даного елемента фінансового стану ТДВ «Чернівецький хімічний завод» необхідно буде ще в параграфі 2.2. розрахувати показники рентабельності та ділової активності. Зростання значень даних показників буде констатувати про покращення фінансового стану та кредитоспроможності товариства чи навпаки.

Таким чином, можна стверджувати, що подальше зміцнення потенціалу кредитоспроможності досліджуваного товариства у значній мірі взаємодії зі зростанням швидкості оборотності запасів та загальною сумою оборотних активів, що надасть змогу вивільнити частину власного робочого капіталу і направити його на збільшення виробничої діяльності, розширення асортименту продукції, впровадження сучасних новітніх технологій в обліково-аналітичні процеси, зв'язок зі споживачами та постачальниками, формування і реалізацію різних програмних заходів із покращення фінансово-економічного стану товариства.

Отже, можна зробити висновок про наявність у більшій мірі позитивних аспектів стосовно економічної складової передумов щодо

посилення потенціалу кредитоспроможності досліджуваного товариства. Відповідно фінансова складова, на нашу думку, є значно менш забезпеченої. Такий висновок обґрунтовується нестабільністю низки показників фінансового стану та фінансових коефіцієнтів ТДВ «Чернівецький хімічний завод».

2.2. Оцінка рівня кредитоспроможності досліджуваного підприємства

На сьогодні суб'єкти кредитування знаходяться в таких економічних умовах, де власних фінансових ресурсів для здійснення своєї виробничої діяльності не вистачає або вони обмежені, більшість підприємств використовують кредитні кошти. Перед тим як отримати кредитні кошти у банку збираються необхідні документи, здійснюється робота юристів та бухгалтерів, які вивчають умови кредитування та співпраці. Але зовсім не всім підприємствам банківські установи надають право на отримання кредиту, саме тому з'являється потреба у впровадженні внутрішнього моніторингу, стосовно оцінки кредитоспроможності свого підприємства [8, с. 11-15].

Якщо проведений аналіз показує, що потенційний позичальник має високий або достатній рівень кредитоспроможності, то в нього більша вірогідність отримати позику і можливість повернути її у визначений строк відповідно до кредитного договору.

Отже, оцінка рівня кредитоспроможності необхідна, як для кредитора, так як застерігає його від надання кредитів тим суб'єктам господарювання, які мають ризикованість до банкрутства або товариствам з нестійким фінансовим станом, так і для потенційного позичальника, що надає йому інформацію про свою спроможність вчасно розрахуватися зі своїми зобов'язаннями.

У короткостроковому періоді коефіцієнти ліквідності та платоспроможності виступають основою при оцінці фінансового стану

підприємства. Чим менше потрібно часу для перетворення першого виду активу, тим вищий ступень його ліквідності. Таким чином, ліквідність суб'єкта господарювання - це спроможність та можливість терміново перетворити свої активи в грошові кошти, якими можна розрахуватися за своїми короткостроковим зобов'язаннями [36, с. 56-60].

Здійснимо оцінку ліквідності ТДВ «Чернівецький хімічний завод» за допомогою фінансових коефіцієнтів, котрі дозволяють співставити вартість поточних активів із сумою поточних зобов'язань (табл.2.8).

Таблиця 2.8

Динаміка показників ліквідності ТДВ «Чернівецький хімічний завод»
за 2021-2023 рр.*

Показник	2021	2022	2023	Відхилення 2023/2021,+/-	Відношення 2023/2021, %
Коефіцієнт поточної ліквідності(покриття)	11,2	10,0	6,0	-5,2	53,6
Коефіцієнт ліквідності швидкої	7,7	5,9	3,1	-4,6	40,3
Коефіцієнт ліквідності абсолютної	4,8	5,1	2,2	-2,6	45,8
Співвідношення короткострокової дебіторської та кредиторської заборгованості	2,5	0,19	0,75	-1,75	30,0
Коефіцієнт мобільності активів	4,2	4,6	4,5	0,3	107,1

*Джерело: розраховано автором за фінансовою звітністю ТДВ «Чернівецький хімічний завод» (дод. Г, Д, Ж)

Дані табл. 2.8 надають нам можливість зробити наступні висновки стосовно ліквідності ТДВ «Чернівецький хімічний завод» за досліджуваний період:

- коефіцієнт абсолютної ліквідності ми бачимо, що у 2023 р. порівнюючи з 2021 р. зменшився на 45,8 %, проте показник знаходиться на дуже високому рівні, тому що граничні значення складають взагалі 0,2-0,3, це говорить нам про правильне використання фінансових ресурсів;

- коефіцієнт швидкої ліквідності теж має високе значення,але у 2023 р. він знизився на 40,3 %, проте він перевищує нормативне значення 0,7-0,8, на нашому досліджуваному підприємстві, а отже, воно має спроможність

розрахуватися за своїми поточним зобов'язанням за рахунок великої кількості високоліквідних оборотних коштів;

- нормативне значенням коефіцієнта поточної ліквідності (покриття) вважають від 1,5 до 2,5, але не менше 1, і хоча цей показник у 2023 р. зменшився на 53,6 %, це свідчить про те що, товариство має велику кількість вільних ресурсів, на що напевно впливає неефективне управління активами. Показник поточної ліквідності (покриття) має дуже високе значення, а отже товариство залучає зайві оборотні активи. На це впливає структура оборотних активів, де відображено збільшення обсягів запасів;

- співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованості знаходиться на низькому рівні і не відповідає нормативному значенню більше 1. Отже, товариству необхідно постійно здійснювати оцінку співвідношенням дебіторської та кредиторської заборгованості і здійснювати необхідні заходи для покращання даного показника;

- коефіцієнт мобільності активів теж значно перевищує нормативне значення більше 1.

Можливість розраховуватися за своїми зобов'язанням всіма активами являється платоспроможність, а можливість розраховуватися за своїми зобов'язанням всіма активами вчасно характеризується ліквідністю. Саме ступень платоспроможності підприємства залежить від його ступеня ліквідності. У табл. 2.9. відобразимо аналіз ліквідності балансу ТДВ «Чернівецький хімічний завод», який полягає у співставленні активів, які згруповані у порядку зменшення за рівнем їх ліквідності і пасивів, які згруповані за періодами погашення зобов'язань.

Баланс суб'єкта господарювання вважають ліквідним за наступним критерієм:

$$A1 \geq P1, A2 \geq P2, A3 \geq P3, A4 \leq P4.$$

Комплексна оцінка ліквідності балансу суб'єкта господарювання здійснюється на основі загального показника платоспроможності:

$$K_{пл} = (A1 + 0,5 \times A2 + 0,3 \times A3) / (P1 + 0,5 \times P2 + 0,3 \times P3) \quad (2.1)$$

Таблиця 2.9

Аналіз ліквідності балансу ТДВ «Чернівецький хімічний завод» за
2021-2023 рр.*

Актив	2021	2022	2023	Пасив	2021	2022	2023	Надлишок або нестача		
								2021	2022	2023
A1	20007	30207	21499	П1	3347	4524	8111	16660	29755	13388
A2	12254	3341	7565	П2	-	1000	1200	12254	2341	6365
A3	14533	25336	29302	П3	837	360	346	13696	24976	28956
A4	11255	12689	13068	П4	53865	65689	61777	-	-	-
Баланс	58049	71573	71434	Баланс	58049	71573	71434	42610	53000	48709

*Джерело: розраховано автором за фінансовою звітністю ТДВ «Чернівецький хімічний завод» (дод. Г, Д, Ж)

Порівнявши відповідні групи активів і пасивів в табл. 2.9. можна зробити висновок, що баланс ТДВ «Чернівецький хімічний завод» є абсолютно ліквідним за досліджувані роки.

Отже розрахуємо коефіцієнт платоспроможності для товариства:

$$K_{пл} = (A1 + 0,5 * A2 + 0,3 * A3) / (П1 + 0,5 * П2 + 0,3 * П3)$$

$$K_{пл} (2021) = (20007 + 0,5 \times 12254 + 0,3 \times 14533) / (3347 + 0,5 \times 0 + 0,3 \times 837) = 8,5$$

$$K_{пл} (2022) = (30207 + 0,5 \times 3341 + 0,3 \times 25336) / (4524 + 0,5 \times 1000 + 0,3 \times 360) = 7,7$$

$$K_{пл} (2023) = (21499 + 0,5 \times 7565 + 0,3 \times 29302) / (8111 + 0,5 \times 1200 + 0,3 \times 346) = 3,9$$

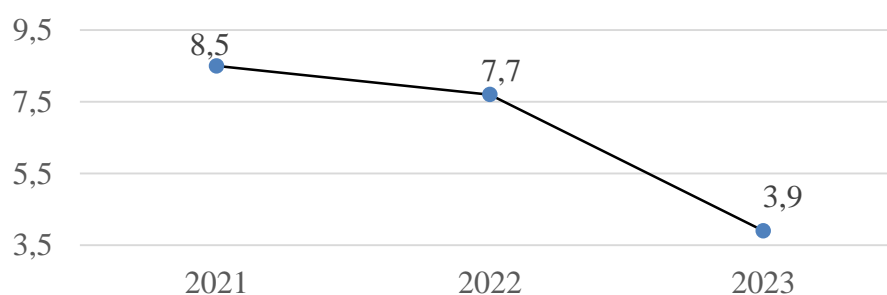

Рис.2.1. Динаміка коефіцієнта платоспроможності ТДВ «Чернівецький хімічний завод» за 2021-2023 рр.

Як видно з рис. 2.1., протягом досліджуваного періоду коефіцієнт платоспроможності на товаристві має достатньо високий рівень, хоча поступово спостерігається його зниження. Це констатує про відповідні зрушення в бік погіршення структури активів та пасивів і в майбутньому може виникнути нестача платіжних коштів і негативно вплинути на кредитоспроможність товариства.

Виокремлюють п'ять груп показників, які визначають фінансовий стан та оцінюють кредитоспроможність підприємства:

- 1) дослідження майнового стану підприємства (аналіз ліквідності та платоспроможності);
- 2) дослідження фінансової незалежності (визначення структури джерел засобів підприємства);
- 3) дослідження показників ділової активності (обертання дебіторської та кредиторської заборгованостей);
- 4) дослідження показників рентабельності;
- 5) параметри позицій підприємства на ринку цінних паперів.

Отже розглянемо показники ділової активності та рентабельності ТДВ «Чернівецький хімічний завод», дані відобразимо в табл. 2.10-2.11.

Розрахувавши дані в табл. 2.10, ми можемо констатувати наступне:

- коефіцієнт оборотності активів та обігових коштів відображає швидкість обороту загального капіталу позичальника. За досліджуваний період він зменшився і відповідно збільшився період його обороту, а це негативна динаміка для товариства;

- коефіцієнт оборотності запасів (обороту) теж зменшився за досліджуваний період, а відповідно період одного їх обороту у днях збільшився. А це констатує нам про зниження ефективності використання запасів.

- коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості протягом досліджуваного періоду зріс і відповідно зменшився період її погашення. Це

є позитивною динамікою для товариства і свідчить про швидкість перетворення дебіторської заборгованості в грошові кошти;

- коефіцієнт оборотності власного капіталу за досліджуваний період зменшився. Це негативна динаміка для товариства так як, власний капітал використовується неефективно.

Таблиця 2.10

Динаміка показників ділової активності ТДВ «Чернівецький хімічний завод» за 2021-2023 рр.*

Показник	2021	2022	2023	Відхилення 2023/2021,+/-	Відношення 2023/2021, %
Оборотність активів (обороті), ресурсовіддача, коефіцієнт трансформації	1,5	1,1	1,02	-0,48	68,0
Коефіцієнт оборотності обігових коштів (обороті)	1,5	1,1	1,02	-0,48	68,0
Період одного обороту обігових коштів (днів)	240	327,3	352,9	112,9	147,0
Коефіцієнт оборотності запасів (обороті)	4,6	3,1	2,8	-1,8	60,9
Період одного обороту запасів (днів)	78,3	116,1	128,6	50,3	164,2
Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості (обороті)	9,0	9,1	13,4	4,4	148,9
Період погашення дебіторської заборгованості (днів)	40	39,6	26,9	-13,1	67,3
Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості (оборотів)	20,9	14,2	9,4	-11,5	45,0
Період погашення кредиторської заборгованості (днів)	17,2	25,4	38,3	21,1	222,7
Коефіцієнт оборотності власного капіталу (оборотність)	1,6	1,2	1,1	-0,5	68,8

*Джерело: розраховано автором за фінансовою звітністю ТДВ «Чернівецький хімічний завод» (дод. Г, Д, Ж)

Розрахувавши дані в табл. 2.11, ми можемо констатувати, що показники рентабельності ТДВ «Чернівецький хімічний завод» за 2021-2022 рр. мали позитивну динаміку, а в 2023 р. товариство було нерентабельним. На це вплинуло вагоме зменшення чистого прибутку товариства.

Таблиця 2.11

Динаміка показників рентабельності ТДВ «Чернівецький хімічний завод» за 2021-2023 рр. (%)*

Показник	2021	2022	2023	Відхилення 2023/2021,+/-	Відношення 2023/2021, %
Рентабельність активів за прибутком від звичайної діяльності до оподаткування	23,1	28,2	0,5	-22,6	2,2
Рентабельність капіталу (активів) за чистим прибутком*	19,0	23,1	0,3	-18,7	1,6
Рентабельність власного капіталу	20,4	25,2	0,34	-20,06	1,7
Рентабельність виробничих фондів	25,4	30,8	0,4	-25,0	1,6
Рентабельність реалізованої продукції за прибутком від реалізації	14,9	16,4	-2,6	-17,5-	-17,5
Рентабельність витрат	17,5	19,6	-2,5	-20,0	-14,3
Коефіцієнт реінвестування	60,1	79,3	-18,2	-78,3	-30,3
Період окупності капіталу*	5,3	4,3	332,6	327,3	6275,5
Період окупності власного капіталу	4,9	4,0	296,4	291,5	6049,0

*Джерело: розраховано автором за фінансовою звітністю ТДВ «Чернівецький хімічний завод» (дод. Г, Д, Ж)

В процесі здійснення своєї виробничої діяльності формується фінансовий стан підприємства, на який впливає велика кількість внутрішніх і зовнішніх чинників. Фінансова стійкість підприємства займає вагомe місце у забезпеченні розширеного відтворення та прибутковості на майбутню перспективу. Це спроможність підприємства вести свою виробничо-господарську діяльність на шлях перспективного розвитку, при цьому тримати рівновагу між особистими активами та пасивами у економічному середовищі, яке постійно змінюється. Тому здійснити об'єктивний аналіз фінансового стану можна завдяки використанню системи певних показників (табл.2.12).

Розрахувавши дані в табл. 2.12, ми можемо констатувати, що показники фінансової стійкості ТДВ «Чернівецький хімічний завод» за досліджуваний період мали позитивну тенденцію. Особливо, на нашу думку, важливі коефіцієнти фінансової незалежності (автономії), концентрації

позикового капіталу та фінансової стійкості для оцінки кредитоспроможності ТДВ «Чернівецький хімічний завод» і які є дуже високі.

Таблиця 2.12

Динаміка показників фінансової стійкості ТДВ «Чернівецький хімічний завод» за 2021-2023 рр.*

Показник	2021	2022	2023	Відхилення 2023/2021,+/-	Відношення 2023/2021, %
Власні обігові кошти (робочий, функціонуючий капітал)	42610	53044	48709	5469	112,8
Коефіцієнт забезпечення оборотних активів власними коштами	0,91	0,9	0,84	-0,07	92,3
Маневреність робочого капіталу	0,34	0,46	0,59	0,25	173,5
Маневреність власних обігових коштів	0,47	0,57	0,44	-0,03	93,6
Коефіцієнт забезпечення власними обіговими коштами запасів	2,9	2,2	1,7	-1,2	77,3
Коефіцієнт покриття запасів	2,9	2,2	1,7	-1,2	77,3
Коефіцієнт фінансової незалежності (автономії)	0,93	0,92	0,87	-0,06	93,6
Коефіцієнт фінансової залежності	0,07	0,08	0,13	0,06	185,7
Коефіцієнт маневреності власного оборотного капіталу	0,8	0,81	0,79	-0,01	98,8
Коефіцієнт концентрації позикового капіталу	0,07	0,08	0,14	0,07	200,0
Коефіцієнт фінансової стабільності (коефіцієнт фінансування)	12,9	11,2	6,4	-6,5	49,6
Коефіцієнт фінансової стійкості	0,93	0,92	0,87	-0,06	93,6

*Джерело: розраховано автором за фінансовою звітністю ТДВ «Чернівецький хімічний завод» (дод. Г, Д, Ж)

Це підтверджує те, що товариство є фінансово стійким за увесь досліджуваний період. Тому, ми можемо запропонувати керівництву залучати додаткові фінансові ресурси та отримувати кредити у банку, за допомогою яких товариство може модернізуватися та розширювати свою виробничу діяльність, так як, товариство спроможне нести відповідальність за свої зобов'язання.

2.3. Прогнозування ймовірності банкрутства товариства як елемента його фінансової надійності

Сучасна економічна та політична ситуація вплинули на те, що фінансовий стан значної частини підприємств погіршився, а деякі з них збанкрутіли. Для того, щоб покращити своє фінансове положення та оминати непередбаченої ситуації у майбутньому необхідно досліджувати можливість настання банкрутства для потенційного підприємства-позичальника. Юридичною базою ліквідації підприємства, внаслідок неспроможності задовольнити у встановлений строк пред'явлені банком вимоги і виконати зобов'язання перед бюджетом спричинює банкрутство підприємства. Основна ціль якого полягає не в ліквідації суб'єкта господарювання, а задоволення вимог кредиторів через визнання боржника банкрутом. Таким чином, банкрутство є тільки засобами для звільнення від боргів, а не є метою боргів.

В сучасній економіці вагомою причиною неспроможності і банкрутства суб'єкта господарювання є його неплатоспроможність перед банківською установою, яка обумовлена відсутністю оборотних коштів, фінансовою недостатністю та рівнем інфляції. Більш ширші і глибші причини викликані неспроможністю керівниками апарату управління передбачати кон'юнктуру ринку і дії конкурентів на майбутнє внаслідок їхньої низької компетентності, тому що самі незначні прорахунки щодо потреб споживачів, калькуляція витрат на виготовлення продукції, оцінка політики уряду, проникнення на ринок нових товарів чи компаній з іншої галузі, зміна цін на сировину, матеріали, паливо, енергоносії і т.д. може спричинити втрати конкурентоспроможності та банкрутства.

Виокремлюють наступні три важливі підходи щодо оцінки та прогнозування можливості банкрутства суб'єкта господарювання, які мають найбільш широке використання у практиці господарювання:

1. Застосування системи формалізованих і неформалізованих критеріїв на основі експертних методів (метод А - розрахунку, метод Тоні Скоуна, метод Ковальова)

2. Прогнозування на основі економіко-математичних методів (модель Альтмана, Спрінгейта, Ліса, Тафлера. Терещенка)

3. Прогнозування на основі фінансового стану підприємства.

Серед зарубіжних методик прогнозування банкрутства найбільш розповсюдженою є моделі Альтмана та Спрінгейта. За допомогою фінансової звітності досліджуваного підприємства визначимо ймовірність банкрутства ТДВ «Чернівецький хімічний завод».

Аналітична Модель Альтмана представляє собою алгоритм, який засновується на комплексному обліку найважливіших показників, які допомагають спрогнозувати кризовий фінансовий стан та інтегральну оцінку загрози ймовірності банкрутства неплатоспроможного підприємства. Ця модель Z (інтегральний показник) може передбачити: 94 % - банкрутство; 95% - банкрутство або небанкрутство, передбачити банкрутство досить точно за два роки наперед [24].

$$Z = 1,2 X1 + 1,4 X2 + 3,3 X3 + 0,6 X4 + 1,0 X5 \quad (2.2)$$

Таблиця 2.13

Оцінка ймовірності банкрутства ТДВ «Чернівецький хімічний завод» за 2021– 2023 рр. на основі 5-факторної моделі Альтмана [24]*

Показник	2021	2022	2023
X1 – питома вага власного оборотного капіталу в активах	0,81	0,82	0,82
X2 – коефіцієнт рентабельність активів	0,18	0,21	0,003
X3 - рентабельність активів на основі операційного прибутку (до оподаткування)	0,23	0,28	0,005
X4 - коефіцієнт покриття поточних зобов'язань власним капіталом (коефіцієнт фінансування)	0,13	0,11	0,06
X5 - коефіцієнт оборотності активів (трансформації)	0,015	0,011	0,01
$Z = 1,2 X1 + 1,4 X2 + 3,3 X3 + 0,6 X4 + 1,0 X5$	2,076	2,279	1,0407

*Джерело: розраховано автором за фінансовою звітністю ТДВ «Чернівецький хімічний завод» (дод. Г, Д, Ж)

Якщо Z-показник банкрутства становить менше 1,23, то ймовірність її дуже висока; від 1,23 до 2,99 – середня ймовірність, тобто можливе банкрутство; при показнику від 3-х і вище – ймовірність банкрутства дуже низька. Отже на нашому досліджуваному підприємстві у 2021-2022 рр. цей показник займав середнє значення, але в 2023 р. дуже великий ризик банкрутства на товаристві.

Відобразимо динаміку інтегрального показника за цією моделлю Альтмана на рис. 2.2.

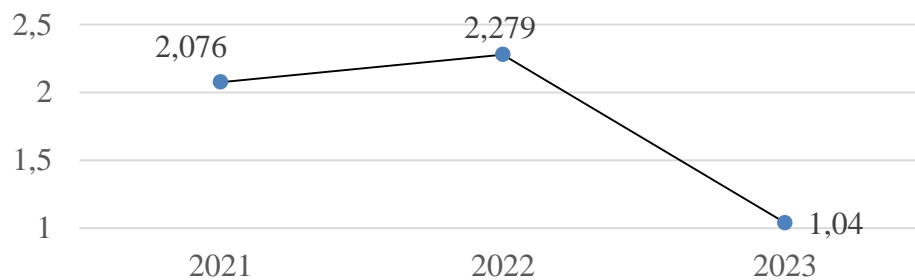

Рис. 2.2. Динаміка показника ймовірності банкрутства за моделлю Альтмана на ТДВ «Чернівецький хімічний завод»

Модель ймовірності банкрутства за Е. Альтманом є достатньо поширеною, але існують певні недоліки при її використанні:

- відносна простота розрахунків;
- вона вже застаріла, тому що побудована на основі даних 50-х років ХХ століття, то її застосування для західних компаній є проблематичним.

Наступну розглянемо модель М. Спрінгейта передбачає розвиток інтегрального показника, за допомогою якого здійснюється оцінка ймовірності визнання підприємства банкрутом.

Достовірність даної моделі є досить високою і становить більше 90 %.

Якщо значення інтегрального показника ймовірності банкрутства має наступний вигляд $Z < 0,862$, то підприємство є потенційним банкрутом.

Отже, за моделлю Спрінгейта ТДВ «Чернівецький хімічний завод» у 2023 р. майже на межі банкрутства, оскільки $Z = 0,8816$, а умова моделі $Z < 0,862$.

Таблиця 2.14

Оцінка ймовірності банкрутства ТДВ «Чернівецький хімічний завод»
за 2021–2023 рр. на основі 4-факторної моделі Спрінгейта [25]*

Показник	2021	2022	2023
X1 – питома вага власного оборотного капіталу в активах	0,81	0,82	0,82
X2 - рентабельність активів на основі операційного прибутку (до оподаткування)	0,18	0,21	0,003
X3 - відношення фінансового результату до оподаткування до поточних зобов'язань	3,02	3,1	0,036
X4 - коефіцієнт оборотності активів (трансформації)	0,015	0,011	0,01
$Z = 1,03 X1 + 3,07 X2 + 0,66 X3 + 0,4 X4$	3,3861	3,5397	0,8816

*Джерело: розраховано автором за фінансовою звітністю ТДВ «Чернівецький хімічний завод» (дод. Г, Д, Ж)

Відобразимо динаміку інтегрального показника за цією моделлю Спрінгейта на рис. 2.3.

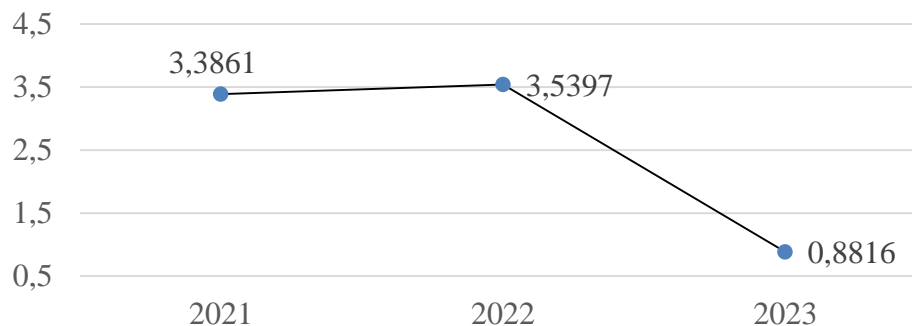

Рис. 2.3. Динаміка показника ймовірності банкрутства за моделлю Спрінгейта на ТДВ «Чернівецький хімічний завод»

Серед вітчизняних моделей оцінки ймовірності банкрутства розповсюдженою є універсальна дискримінантна модель Терещенка, яка була розроблена та впроваджена на основі узагальнення статистичних даних саме підприємств України.

Значення показника Z за універсальною дискримінантною моделлю Терещенка інтерпретують наступним чином:

- якщо $Z \geq 2$, то підприємство є фінансово стійким і йому не загрожує банкрутство;

- якщо Z на коливається між 1 і 2 - це означає, що підприємство на межі, але за умови переходу на антикризове фінансове управління банкрутство підприємству не загрожує;

- Z на рівні між 0 і 1 – це означає, що підприємству загрожує банкрутство, якщо воно не здійснить санаційних заходів;

$Z \leq 0$ – підприємство банкрут.

Таблиця 2.15

Оцінка ймовірності банкрутства ТДВ «Чернівецький хімічний завод» за 2021–2023 рр. на основі 6-факторної моделі Терещенка [26]*

Показник	2021	2022	2023
X1 - відношення грошових надходжень (Cash Flow) до зобов'язань	0,9	1,11	-0,7
X2 - відношення валюти до зобов'язань	13,9	12,2	7,4
X3 - відношення чистого прибутку до середньої суми активів	0,19	0,23	0,003
X4 - відношення чистого прибутку до виручки	0,13	0,21	0,003
X5 - відношення виробничих запасів до виручки	0,18	0,34	0,39
X6 - відношення виручки до основного капіталу	1,47	1,08	1,18
$Z=1,5 X1+0,08 X2+10 X3+ 5 X4+0,3 X5+0,1 X6$	5,213	6,201	-0,028

Джерело: розраховано автором за фінансовою звітністю ТДВ «Чернівецький хімічний завод» (дод. Г, Д, Ж)

Отже, за 2021-2022 рр. значення інтегрального показника за моделлю Терещенка значно перевищує значення 2, тобто товариство вважається фінансово стійким і йому не загрожує банкрутство. У 2023 р. це значення відповідає тому, що товариству загрожує банкрутство.

Відобразимо динаміку інтегрального показника за цією моделлю Терещенка на рис. 2.4.

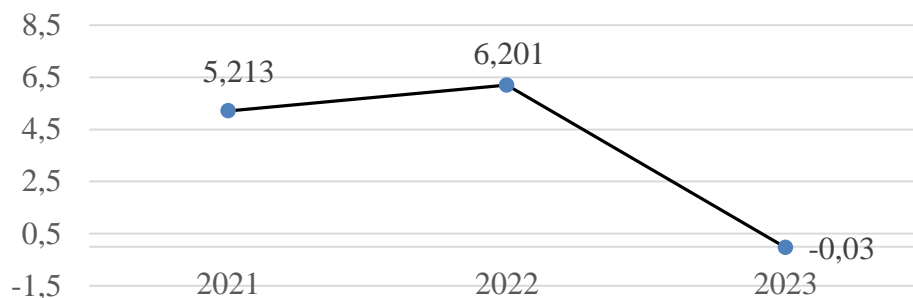

Рис. 2.4. Динаміка показника ймовірності банкрутства за моделлю Терещенка на ТДВ «Чернівецький хімічний завод»

Таким чином, ми існує принципова відмінність у результатах дослідження ймовірності банкрутства за моделями Альтмана, Спрінгейта та Терещенка, що підтверджує необхідність використання для оцінки вітчизняних моделей оцінки ймовірності банкрутства, пристосованих до умов вітчизняної економіки.

Отже, на сьогодні не існує єдиного підходу щодо ймовірності прогнозування банкрутства підприємств, хоча з точки зору науковців щодо цього питання, показники, які аналізуються вченими більш точно характеризують фінансовий стан суб'єкта господарювання і можуть рекомендувати відповідні заходи для проведення санації та реструктуризації. Також на сьогодні банк може відмовити у наданні кредиту ТДВ «Чернівецький хімічний завод».

РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ КРЕДИТОСПРОМОЖНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА

3.1. Шляхи удосконалення процесу управління кредитоспроможністю підприємства

Управління кредитоспроможністю підприємства має вагомим значенням, так як визначає передумови для підприємства щодо отримання кредитних коштів у разі необхідності. Власних ресурсів завжди не вистачає, а тому кредитні ресурси часто є єдиним джерелом фінансування розвитку господарюючих суб'єктів.

Управління кредитоспроможністю суб'єкта господарювання має враховувати наступні основні принципи:

- всі господарські процеси суб'єкта господарювання повинні бути забезпечені відповідними фінансовими ресурсами;
- кожний керівник та працівник підприємства може вплинути на ступень залучення фінансових ресурсів і ступень забезпечення діяльності фінансовими ресурсами.

Основною ціллю формування ефективної системи управління фінансовими ресурсами суб'єкта господарювання є своєчасне генерування грошових коштів у необхідному розмірі та раціональне їх використання. Одним з шляхів управління кредитоспроможністю господарюючого суб'єкта є діяльність керівництва, пов'язана зі збором інформації про дебіторську заборгованість. Саме несвоєчасне погашення дебіторської заборгованості є поширеною проблемою фінансового менеджменту на підприємстві, що призводить до нестачі ресурсів та уповільненням оплати заборгованості кредиторам. На ТДВ «Чернівецький хімічний завод» динаміка розрахованих нами показників ділової активності показує негативну тенденцію. Тому, на нашу думку, саме на цю проблему треба звернути увагу керівництву товариства.

Підприємство-покупець може не сплачувати за своїми рахунки з наступних причин:

- покупець невдоволений одержаною продукцією і планує її повертати;
- фінансова політика на підприємстві покупця передбачає довготривалі перебої у платежах;
- підприємство-покупець є неплатоспроможним або на межі банкрутства.

Досліджуючи прострочену дебіторську заборгованість підприємства з точки зору управління фінансовими ресурсами, слід відмітити, що для підприємства-покупця перебої з оплатою є методом залучення додаткових вільних фінансових ресурсів в операційний обіг. А в першу чергу це стає актуальним, якщо у покупця є строки оплати кредитів банківській установі, які він намагається сплатити за рахунок затримки платежів. Тому підприємства, які зацікавлені у формуванні такої фінансової політики є не добросовісними партнерами для підприємства-продавця, тобто є ризик неотримання своєчасного погашення дебіторської заборгованості.

Важливим завданням системи управління фінансовими ресурсами є детальна оцінка всіх дебіторів і виявлення причин простроченої дебіторської заборгованості. Вирішення проблем щодо збору інформації про дебіторську заборгованість можна здійснювати наступними шляхами:

- систематизація і оцінка проблемних заборгованостей за всіма підприємствами-покупцями підприємства, включає потенційних замовників;
- впровадження системи мотиваційних знижок за дострокове погашення дебіторської заборгованості;
- розробка системи юридичного впливу на несумлінних клієнтів;
- використання факторингу для дебіторської заборгованості підприємства;
- ідентифікація підприємств-банкрутів або граничних до стану банкрутства;

- застосування системи матеріальної відповідальності менеджерів зі збуту за проблемні дебіторські заборгованості;
- диференціація підприємств-покупців на добросовісних та неблагонадійних клієнтів.

Вибір банку, який може обслуговувати підприємство, є також одним із шляхів покращення системи управління фінансовими ресурсами підприємства. Критеріями вибору банківської установи є якість обслуговування та доступ до короткострокового кредитування на випадок нестачі грошових коштів. Фінансові менеджери повинні досліджувати наступні моменти при виборі банківської установи, яка буде обслуговувати підприємство:

- встановлення критеріїв, за якими обирається банківська установа;
- постійний моніторинг стану банківської установи з метою визначення можливих проблем з ліквідністю банку;
- зниження витрат на банківське обслуговування;
- проведення періодичного аналізу та звірки банківських рахунків;
- можливість доступу до дешевих кредитів;
- можливість розміщення тимчасово вільних грошових коштів на термінових банківських депозитах.

Також зі сторони банківської установи, на нашу думку, важливим у процесі управління кредитоспроможністю ТДВ «Чернівецький хімічний завод» є формування його позитивної кредитної історії та іміджу, зокрема через використання сайту товариства. Це підвищить довіру до товариства як зі сторони банку, так і як до потенційного партнера.

Одним із важливих показників оцінки кредитоспроможності є рівень прибутку, який на ТДВ «Чернівецький хімічний завод» у 2023 р. суттєво знизився. Тому управління рентабельністю товариства один із важливих аспектів підвищення його привабливості як позичальника. Це можливо здійснити за рахунок зростання доходів від продажу через стимулювання збуту, пошуку нових ринків збуту та вжиття маркетингових заходів тощо.

Управління фінансовими ресурсами підприємства для підвищення його кредитоспроможності повинне бути організоване на ефективній системі планування. Етапи фінансового планування відобразимо на рис. 3.1.

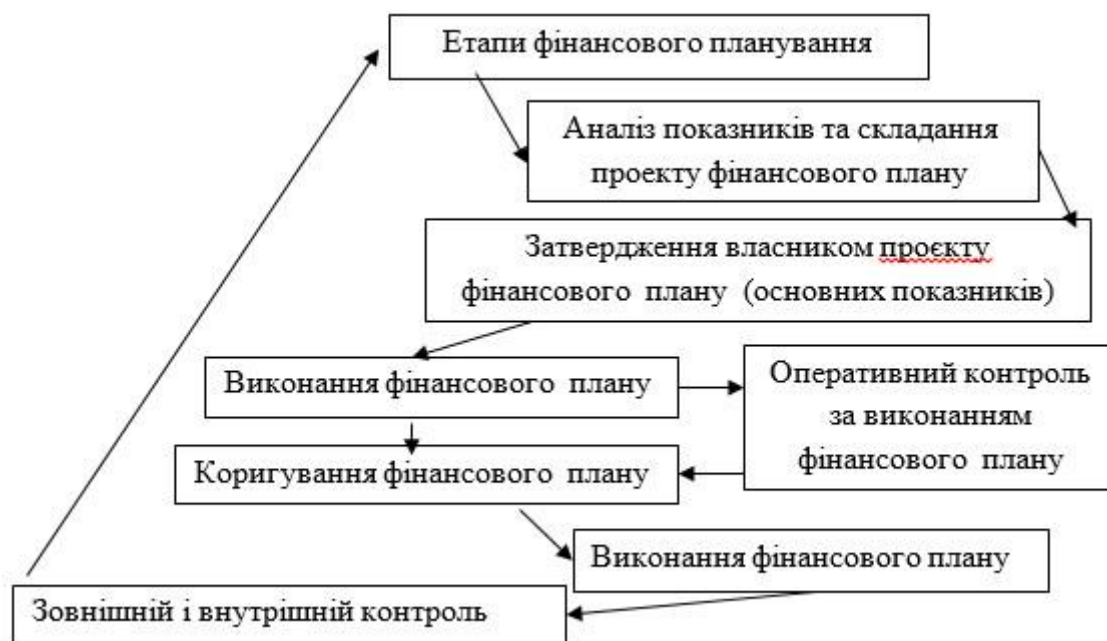

Рис. 3.1. Етапи фінансового планування господарської діяльності підприємства

Неодмінною складовою системи управління фінансовими ресурсами для підвищення його кредитоспроможності є також управління політикою сплати податкових зобов'язань. Розроблення податкових схем, повинні включати плани виплат податкових зобов'язань та брати до уваги ризики штрафів від несвочасного погашення зобов'язань перед бюджетом.

Фіскальна політика підприємства розробляється з метою збільшення ліквідності балансу, платоспроможності та кредитоспроможності підприємства, зміцнення фінансової стійкості підприємства і формування тимчасово вільних фінансових ресурсів для поживлення операційного процесу.

Будь-яка система планування, зокрема і планування фінансових ресурсів підприємства, має розпочинатися з дослідження показників попередніх років і розробку проекту фінансового плану з урахуванням нових

умов і рішень щодо перспективного розвитку діяльності підприємства та необхідності у фінансових ресурсах.

Широкого розповсюдження і використання в сучасній економіці отримують стратегічні системи формування фінансової стратегії, одна із них: концепція Balanced Scorecard [41]. Розробники даної системи вважають, що система збалансованих показників використовує для аналізу чотири найважливіших аспекти господарської діяльності суб'єкта господарювання: фінанси, клієнти, внутрішні процеси, економічний розвиток і навчання. Характерна ознака цієї концепції полягає в тому, що вона взаємообумовлює всі перераховані аспекти в єдину систему, розкриває між ними причинно-наслідкові зв'язки і виділяє основні показники, що визначають зростання підприємства в цілому.

Цей аспект господарської діяльності підприємства інколи характеризується як «фінансова діяльність та інтереси акціонерів» і має двосторонній зв'язок. Крім загальних вимог до ступеня прибутковості, власники можуть мати і більш конкретизовані вимоги до компанії (підприємства). Іноді ці вимоги пов'язані з охороною навколишнього середовища або соціальних наслідків діяльності компанії (підприємства). Якщо мова йде про компанії (підприємство), що входить до складу фінансової групи, то менеджери та керівники головної компанії (підприємства) також можуть встановити їй додаткові тактичні та стратегічні цілі в цьому основному аспекті, наприклад, освоєння певного сегмента ринку і т.д.

Відносини з клієнтами мають особливості процесу створення цінності для них, їх вимоги до продуктів і послуг компанії (підприємства) та напрями їх задоволення, нові споживчі властивості товарів, які споживач оплачує. Потрібно точно розуміти наскільки важлива для клієнта ціна в порівнянні з такими характеристиками товару, як якість, функціональність, строк поставки, престижність, зв'язку з постачальником і т.п. Не розглянувши ці

питання, підприємство не може переходити до розробки та впровадження ділових стратегій для інших аспектів господарської діяльності.

Аналіз аспекту організації внутрішніх процесів підприємства дає можливість відповісти на питання, які внутрішні умови створюють необхідну споживачам цінність і тим самим дають підприємству можливість виправдовувати очікування своїх акціонерів? Спочатку потрібно дати загальну характеристику внутрішнім процесам підприємства.

Аспект навчання та економічного зростання характеризує здатність підприємства до довгострокового розвитку і є передумовою успішного виживання в майбутньому.

Результатом реалізації даної концепції для зміцнення кредитоспроможності підприємства повинні стати: розширення меж фінансово-господарської діяльності, вихід на нові ринки збуту; розширення асортименту продукції, товарів та послуг; охоплення нових груп споживачів; цифровізація процесів обслуговування тощо. Звичайно, стратегічний розвиток реалізується на засадах впровадження інвестиційно-інноваційних проєктів, модернізації технологічної та матеріально-технічної бази виробництва, цифровізації внутрішніх і зовнішніх технологічних процесів; застосування систем моніторингу і контролю формування та реалізації зміцнення потенціалу кредитоспроможності підприємства.

3.2. Організаційно-економічний механізм управління кредитоспроможністю вітчизняних підприємства

Зростаючі глобалізаційні виклики, безперестанні трансформаційні процеси та підвищені параметри невизначеності умов функціонування вітчизняної економіки потребують обґрунтування ефективних новітніх інноваційних підходів до організації управління кредитоспроможністю суб'єктів господарювання як стратегічного ресурсного базису забезпечення їх активної конкурентоспроможності та економічної безпеки національної

економіки. Доцільність вирішення цієї проблеми актуалізується в умовах обмеженості фінансових джерел для забезпечення їх ліквідності, посилення конкурентної боротьби на ринках за доступ до фінансових ресурсів, погіршення стагнаційних соціально-економічних процесів і в той же час постійної потреби у формуванні адекватного превентивного інструментарію захисту фінансових і економічних інтересів вітчизняних підприємств.

Побудова ефективного методу управління кредитоспроможністю вітчизняних підприємств передбачає наукове обґрунтування відповідного організаційно-економічного механізму, що, по-перше, стратегічно орієнтований на ідентифікацію незадіяних фінансових резервів нарощування та підвищення ефективності застосування наявного потенціалу кредитоспроможності цих підприємств, а по-друге, – формування дієвих управлінських структур щодо зменшення дестабілізуючого впливу ризиків і загроз на параметри розвитку господарської діяльності вітчизняних підприємства.

Доцільність у розробці та впровадженні прикладних методів до формування організаційно-економічного механізму управління кредитоспроможністю підприємства спричинюється також з огляду на наступне:

1) управлінський механізм є структурно-комплексним інструментарієм, застосування якого забезпечить дотримання принципів системності, структурованості, послідовності та збалансованості в процесі здійснення цілеспрямованих управлінських заходів у сегменті забезпечення кредитоспроможності вітчизняних підприємства;

2) проблема формування ефективного управління кредитоспроможністю вітчизняних підприємства є багатокомпонентною, що потребує врахування всіх структурних складових її забезпечення;

3) систематизація спеціалізованого організаційно-економічного механізму управління кредитоспроможністю вітчизняних підприємств

дозволить гарантувати стратегічну спрямованість щодо врахування спеціалізованих галузевих особливостей функціонування;

4) налагодження ефективної структури управління кредитоспроможності вітчизняних підприємства потребує врахування як внутрішніх, так і зовнішніх факторів розвитку господарської діяльності підприємства;

5) невинний розвиток науково-технічного прогресу та впровадження новітніх інноваційних технологій у практику господарювання вітчизняних підприємств обумовлюють доцільність формування гнучких та динамічних адаптивних методів до управління кредитоспроможності цих підприємств;

6) організаційно-економічний механізм управління кредитоспроможністю вітчизняних підприємств є інституційно-інструментальним базисом підвищення ефективності розвитку господарської діяльності цих підприємств, покращання їх конкурентних позицій на ринку та здійснення простого та розширеного відтворення. Першочерговими завданнями організаційно-економічного механізму управління ефективною діяльністю вітчизняних підприємства повинні бути: формування системи показників ефективної господарської діяльності, максимізація суми прибутку та забезпечення її ефективного застосування, управління доходами і витратами, податковими платежами, фінансовими ресурсами та ризиками.

Отже, організаційно-економічний механізм управління кредитоспроможністю вітчизняних підприємства доцільно позиціонувати як інституційно-керівний апарат раціонального застосування ресурсних можливостей цих підприємства з метою максимізації параметрів ефективності їх господарювання, покращання процесів збалансованого розвитку та підвищення конкурентних позицій на ринку в сучасних умовах дестабілізуючого впливу ризиків і загроз. Впровадження шляхів цілеспрямованого керівного впливу організаційно-економічного механізму управління кредитоспроможністю вітчизняних підприємства

імплементується через реалізацію наступних функцій цього механізму, серед яких:

1) ресурсно-відтворююча, суть якої полягає у формуванні надійних джерел підтримки фінансового забезпечення розвитку господарської діяльності та їх самоокупності під час здійснення замкнутого циклу товарно-грошового обороту;

2) організаційно-мобілізаційна, суть якої полягає у забезпеченні структурного поштовху до підвищення ступеня залученості наявних фінансових ресурсів в процесі господарювання вітчизняних підприємства та максимізації ефективності розвитку його господарської діяльності;

3) структурно-розподільча, яка спрямована на формування раціонально збалансованих матеріальних та фінансових потоків вітчизняних підприємств в сучасних умовах посилення конкурентної боротьби на ринку за доступ до цільового фінансового ресурсу;

4) соціально-економічна, суть якої вбачається у покращенні фізичної та економічної можливості доступу до товарно-матеріальних цінностей для населення на умовах зниження рівня соціальної несправедливості розподілу наявних матеріальних благ у суспільстві та поліпшення задоволеності соціально-психологічних потреб безпосередніх працівників вітчизняних підприємств;

5) інформаційно-комунікаційна, суть якої спрямовується на зниження рівня інформаційної невизначеності розробки та прийняття управлінських рішень методом посилення комунікаційної взаємодії між організаційно-структурними підрозділами вітчизняних підприємств та налагодження між ними інформаційних потоків;

6) узгоджувально-координаційна, суть якої полягає у запобіганні суперечностей та зниження ступеня конфліктного середовища серед ключових суб'єктів управління кредитоспроможністю вітчизняних підприємств на умовах мінімізації ризику існування конфліктів інтересів між центрами впровадження управлінських рішень;

7) превентивно-захисна, суть якої у формуванні адекватного організаційно-управлінського інструментарію своєчасного реагування на всезростаючі виклики і загрози розвитку, гарантування захисту комерційних інтересів та цілій, відстоювання конкурентних позицій на ринку в контексті забезпечення необхідного рівня економічної безпеки вітчизняних підприємств.

Ресурсно-функціональна можливість організаційно-економічного механізму управління кредитоспроможністю вітчизняних підприємств, по-перше, забезпечується через налагодження ефективних методів до реалізації цього потенціалу в процесах господарської діяльності вітчизняних підприємств на засадах організації ефективного застосування доступного ресурсного базису, а по-друге, – генерується методом формування мультиплікаційного ефекту підтримки процесів розширеного відтворення. Отже, для цільового організаційно-економічного механізму типовим є поступально-динамічний характер безперервного розвитку, оновлення, реконструкції та модернізації стратегічних господарської діяльності вітчизняних підприємства через імплементацію інструментів збільшення ресурсного базису потенціалу соціально-економічного відтворення.

Вочевидь, що формування організаційно-економічного механізму управління кредитоспроможністю вітчизняних підприємств є складним процесом, що потребує дотримання відповідних етапів (дод. 3). При цьому управління процесами формування та реалізації потенціалу вітчизняних підприємств, що організовується в межах організаційної, фінансової та економічної складової сукупного механізму, відбувається з застосуванням різноманітних вимірів його ефекту, синергії та сукупності.

В сьогоденних умовах на ступень кредитоспроможності підприємства впливають не тільки чинники внутрішнього, але й зовнішнього підприємницького середовища, які необхідно вивчати та враховувати у процесах управління. Для вітчизняних підприємств зовнішні чинники значною мірою залежать від стабільності соціально-економічного

середовища. Отже, ефективність державного макроекономічного регулювання сучасної економіки у багатьох моментах є визначальною у порівнянні з ефективністю внутрішньогосподарського управління [17, с. 42-47].

Таким чином, забезпечення ефективності функціонування організаційно-економічного механізму управління кредитоспроможністю вітчизняних підприємств потребує відповідної організаційної структуризації на досягнення комплексу стратегічних, тактичних і операційних цілей даного механізму (рис. 3.2).

Функціонування організаційно-економічного механізму управління кредитоспроможністю вітчизняних підприємств повинно бути спрямоване на організацію цілеспрямованого впливу щодо розвитку господарської діяльності цих підприємств у межах чотирьох базових структурних елементах, серед яких наступні: фінансовий стан і стійкість, ресурсне забезпечення, ефективність застосування ресурсів, нарощування та розвиток фінансово-економічного потенціалу.

Таким чином, спроектований організаційно-економічний механізм повинен забезпечити дотримання стратегічної орієнтації на наступне:

- 1) формування ефективних інструментів та засобів управління фінансовими ресурсами, здійснення превентивних важелів гарантування фінансової стійкості в сучасних зростаючих умовах ринкових ризиків господарювання, організація системи контролю параметрів зміни фінансово-економічних індикаторів вітчизняних підприємств в динаміці, зменшення ризиків фінансово-економічної безпеки та захисту комерційних інтересів цих підприємств, забезпечення належного ступеня фінансової платоспроможності, ліквідності та кредитоспроможності вітчизняних підприємств;

- 2) диверсифікація джерел залучення додаткових фінансово-економічних та виробничо-господарських ресурсів підприємства,

автоматизація та цифровізація процесів оптимального розподілу ресурсних потужностей між стратегічними господарськими підприємницькими

Рис 3.2. Структурні елементи організаційно-економічного механізму управління кредитоспроможністю вітчизняних підприємства

портфелями, збалансування структури співвідношення власного та позикового капіталу вітчизняних підприємств, ідентифікація прихованих

ресурсних джерел і резервів підтримки розвитку структурно-функціональної господарської діяльності вітчизняних підприємств;

3) активізація впровадження новітніх технологій, інновацій та досягнень науково-технічного прогресу в стратегічні види господарської діяльності вітчизняних підприємств, управління показниками ділової активності підприємств, оптимізація застосування фінансових ресурсів, капіталу та робочої сили в процесі товарно-грошового обміну, реалізація та впровадження інноваційних управлінських технологій координації стратегічних сфер господарської діяльності;

4) організація ефективних механізмів реінвестиції отриманого прибутку, здійснення безперервного процесу оновлення матеріально-технічних потужностей вітчизняних підприємств, становлення процесів розширеного відтворення та сталого розвитку вітчизняних підприємств.

ВИСНОВКИ

За результатами проведеного дослідження в кваліфікацій роботі можна дійти наступних висновків:

1. У фаховій літературі існують різні концептуальні теоретико-методичні підходи поняття економічної сутності кредитоспроможності підприємства, які умовно можна розділити на наступні чотири групи:

- класичний, який визначає кредитоспроможність у вузькому розумінні через перевищення доходів підприємства над його витратами;

- фінансовий, в основі якого лежить фінансова стійкість підприємства, як необхідний чинник ефективного розвитку, а платоспроможність та кредитоспроможність визначаються як найважливіші її складові;

- адаптаційний, у аспекті якого фінансова стійкість та кредитоспроможність прирівнюються до можливостей підприємства функціонувати, розвиватися та адаптуватися в межах постійного динамічного середовища;

- комплексний, який узагальнює вищенаведені групи та визначає, що під фінансовою стійкістю та кредитоспроможністю підприємства необхідно розуміти такий фінансовий стан та якість фінансових ресурсів господарюючого суб'єкта, за якого він залишається платоспроможним та має можливість в повному обсязі та своєчасно виконувати усі свої зобов'язання в умовах негативного впливу внутрішніх і зовнішніх чинників економічного середовища та володіє таким запасом міцності, який надає йому збереження значень фінансових показників на постійному рівні в разі посилення дії негативних факторів, а також сприяє швидкому зростанню – в сприятливий період економічного циклу.

2. Досліджуючи методичні основи та принципи управління кредитоспроможністю підприємства ми прийшли до висновку, що управління кредитоспроможністю підприємства – це комплексний процес з планування, аналізу, організації, мотивації та моніторингу, який

гарантуватиме такий фінансовий стан, що дозволить підприємству погасити усі свої боргові зобов'язання у визначений строк.

Також можна констатувати, що процес управління кредитоспроможністю господарюючого суб'єкта взаємопов'язаний з процесами управління платоспроможністю та ліквідністю. Їх коефіцієнти пов'язані одним з одним, адже коли не вистачає необхідної кількості фінансових ресурсів, підприємство вимушене залучати кредитні ресурси задля покращення своєї ліквідності та платоспроможності, але в той же час, при зменшенні коефіцієнтів ліквідності та платоспроможності господарюючий суб'єкт не може відповідати за своїми борговими зобов'язаннями.

3. Загальна методологія дослідження кредитоспроможності підприємства передбачає врахування та узгодження методів, способів та показників (коефіцієнтів) оцінювання таких комплексних фінансово-економічних параметрів вітчизняних підприємств, як фінансова стійкість та фінансовий стан. Дослідження існуючих методичних підходів до аналізу кредитоспроможності вітчизняних підприємств підтвердили тезу щодо різнобічності сучасних наукових досліджень у розумінні даного питання. Відсутність єдиної методики поряд із обрахуванням великої кількості показників робить процес оцінки кредитоспроможності трудомістким, погіршуючи його якість, адже окремі показники (коефіцієнти) тісно взаємопов'язані, а інші оцінюють одні і ті ж самі аспекти кредитоспроможності вітчизняних підприємств. Серед методів оцінювання кредитоспроможності найбільш часто застосовуваними є коефіцієнтний та інтегральний.

4. Проаналізувавши фінансовий стан ТДВ «Чернівецький хімічний завод» можна зробити наступні висновки:

- фондоддача основних засобів порівняно з 2021 роком зменшилась на 3,01 %, а з 2022 роком на 0,9 %, а фондомісткість – це обернений показник фондоддачі і відповідно він збільшився. Таким чином, товариству

для росту виробничої програми застосовує екстенсивний шлях, не приділяючи уваги інтенсивним факторам, тобто існують недоліки у використанні фондів (засобів);

- аналіз показників майнового стану ТДВ «Чернівецький хімічний завод» констатує, що питома вага обігових коштів у виробничій сфері в 2023 р. порівняно з 2021 р. збільшилась на 59,2 %, що є позитивним моментом в господарській діяльності товариства. Питома вага коштів в основних засобах у валюті балансу та в необоротних активах збільшилась на 1,1 % та на 22,4% відповідно. Коефіцієнт зносу основних засобів порівняно з 2021 р. зменшився на 7,0 %, а в порівнянні з 2022 р. збільшився на 2,1 %, що є тенденцією інтенсивного використання матеріально-технічної бази товариства. Коефіцієнт оновлення основних засобів якщо порівнювати з 2021 р. то не змінився, а з 2022 р. зменшився на 74,5 %, тобто товариство не оновлює свої основні фонди, а експлуатує старі. Коефіцієнт мобільності активів збільшився на 7,1 %, тобто збільшилася потенційна можливість перетворення активів у ліквідні кошти;

- сума власного капіталу у 2023 р. зменшилася порівняно з 2022 р. на 5,9 %, хоча порівняно з 2021 р. ця сума була збільшена на 14,7 %. Коливання суми власного капіталу за досліджуваний період залежало від змін нерозподіленого прибутку, який складає 97,1 % усього власного капіталу, пайовий та резервний капітали протягом 2021-2023 рр. були незмінні. Результати аналізу залученого капіталу констатують, що збільшення його загальної суми відбувалось за рахунок збільшення короткострокових кредитів банку, поточної кредиторської заборгованості за товари, роботи і послуги, поточної кредиторської заборгованості за розрахунками з учасниками, а найбільше за рахунок інших поточних зобов'язань.

- на товаристві спостерігається збільшення собівартості продукції у 2023 р. на 8,5%, також збільшилися адміністративні витрати і витрати на збут на 18,3 % і 23,1 % відповідно, що призвело до зниження фінансового

результату від операційної діяльності і як наслідок зменшення чистого прибутку, який у 2023 р. склав всього 215 тис. грн.

Отже, можна зробити висновок про наявність у більшій мірі позитивних аспектів стосовно економічної складової передумов щодо посилення потенціалу кредитоспроможності досліджуваного товариства. Відповідно фінансова складова, на нашу думку, є значно менш забезпеченою. Такий висновок обґрунтовується нестабільністю низки показників фінансового стану та фінансових коефіцієнтів ТДВ «Чернівецький хімічний завод».

5. Оцінивши рівень кредитоспроможності товариства можна дійти наступних висновків:

- значення коефіцієнтів ліквідності показують високий рівень, це говорить нам про правильне використання фінансових ресурсів та про те, що товариство має спроможність розрахуватися за своїми поточним зобов'язанням за рахунок великої кількості високоліквідних оборотних коштів. А отже баланс ТДВ «Чернівецький хімічний завод» є абсолютно ліквідним за досліджувані роки;

- співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованості знаходиться на низькому рівні і не відповідає нормативному значенню більше 1. Отже, товариству необхідно постійно здійснювати оцінку співвідношенням дебіторської та кредиторської заборгованості і здійснювати необхідні заходи для покращання даного показника;

- протягом досліджуваного періоду коефіцієнт платоспроможності на товаристві має достатньо високий рівень, хоча поступово спостерігається його зниження. Це констатує про відповідні зрушення в бік погіршення структури активів та пасивів і в майбутньому може виникнути нестача платіжних коштів і негативно вплинути на кредитоспроможність товариства.

- коефіцієнти ділової активності на товаристві за досліджувані роки констатують негативну динаміку, тільки коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості протягом досліджуваного періоду зріс і відповідно зменшився

період її погашення. Це є позитивною динамікою для товариства і свідчить про швидкість перетворення дебіторської заборгованості в грошові кошти;

- показники рентабельності ТДВ «Чернівецький хімічний завод» за 2021-2022 рр. мали позитивну динаміку, а в 2023 р. товариство було нерентабельним. На це вплинуло вагоме зменшення чистого прибутку товариства;

- показники фінансової стійкості ТДВ «Чернівецький хімічний завод» за досліджуваний період мали позитивну тенденцію. Особливо, на нашу думку, важливі коефіцієнти фінансової незалежності (автономії), концентрації позикового капіталу та фінансової стійкості для оцінки кредитоспроможності ТДВ «Чернівецький хімічний завод» і які є дуже високі. Це підтверджує те, що товариство є фінансово стійким за увесь досліджуваний період. Тому, ми можемо запропонувати керівництву залучати додаткові фінансові ресурси та отримувати кредити у банку, за допомогою яких товариство може модернізуватися та розширювати свою виробничу діяльність, так як, товариство спроможне нести відповідальність за свої зобов'язання.

6. Спрогнозувавши ймовірності банкрутства товариства як елемента його фінансової надійності за західними і вітчизняними моделями: Альтмана, Спрінгейта і Терещенка показали, що в 2023 р. дуже великий ризик банкрутства на товаристві. Тому банк на сьогодні може відмовити у наданні кредиту ТДВ «Чернівецький хімічний завод».

7. Основною ціллю формування ефективної системи управління фінансовими ресурсами суб'єкта господарювання є своєчасне генерування грошових коштів у необхідному розмірі та раціональне їх використання. Одним з шляхів управління кредитоспроможністю господарюючого суб'єкта є діяльність керівництва, пов'язана зі збором інформації про дебіторську заборгованість. Саме несвоєчасне погашення дебіторської заборгованості є поширеною проблемою фінансового менеджменту на підприємстві, що призведе до нестачі ресурсів та уповільненням оплати заборгованості

кредиторам. На ТДВ «Чернівецький хімічний завод» динаміка розрахованих нами показників ділової активності показує негативну тенденцію. Тому, на нашу думку, саме на цю проблему треба звернути увагу керівництву товариства.

Важливим завданням системи управління фінансовими ресурсами є детальна оцінка всіх дебіторів і виявлення причин простроченої дебіторської заборгованості. Вирішення проблем щодо збору інформації про дебіторську заборгованість можна здійснювати наступними шляхами:

- систематизація і оцінка проблемних заборгованостей за всіма підприємствами-покупцями підприємства, включає потенційних замовників;
- впровадження системи мотиваційних знижок за дострокове погашення дебіторської заборгованості;
- розробка системи юридичного впливу на несумлінних клієнтів;
- використання факторингу для дебіторської заборгованості підприємства;
- ідентифікація підприємств-банкрутів або граничних до стану банкрутства;
- застосування системи матеріальної відповідальності менеджерів зі збуту за проблемні дебіторські заборгованості;
- диференціація підприємств-покупців на добросовісних та неблагонадійних клієнтів.

Також одним із важливих показників оцінки кредитоспроможності є рівень прибутку, який на ТДВ «Чернівецький хімічний завод» у 2023 р. суттєво знизився. Тому управління рентабельністю товариства один із важливих аспектів підвищення його привабливості як позичальника. Це можливо здійснити за рахунок зростання доходів від продажу через стимулювання збуту, пошуку нових ринків збуту та вжиття маркетингових заходів тощо.

Управління фінансовими ресурсами підприємства для підвищення його кредитоспроможності повинне бути організоване на ефективній системі

планування та на формуванні організаційно-економічного механізму управління кредитоспроможністю вітчизняних підприємств. При цьому управління процесами формування та реалізації потенціалу вітчизняних підприємств, що організовується в межах організаційної, фінансової та економічної складової сукупного механізму, відбувається з застосуванням різноманітних вимірів його ефекту, синергії та сукупності величини.

Функціонування організаційно-економічного механізму управління кредитоспроможністю вітчизняних підприємств повинно бути спрямоване на організацію цілеспрямованого впливу щодо розвитку господарської діяльності цих підприємств у межах чотирьох базових структурних елементах, серед яких наступні: фінансовий стан і стійкість, ресурсне забезпечення, ефективність застосування ресурсів, нарощування та розвиток фінансово-економічного потенціалу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бондаренко Ю.В. Порівняльний аналіз підходів щодо оцінки кредитоспроможності позичальника – юридичної особи. *Молодіжний науковий вісник УАБС НБУ*. 2012. № 1. С.19 - 25.
2. Борецька Н. П., Міщенко К. В. Аналіз і прогнозування фінансової стійкості. *Інвестиції: Практика та досвід*. 2016. № 20. С. 63-66.
3. Борщук І. В., Глушко О. В. Показники фінансової стійкості як складова виміру ефективності функціонування підприємства. *Вісник національного університету «Львівська Політехніка». Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку*. Львів, 2012. № 722. С. 17-21.
4. Бровко Л. І., Карпова Д. Д. Методологічні аспекти управління кредитоспроможністю підприємств. *Ефективна економіка*. 2021. № 11. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=954>
5. Васильців Т. Г., Волошин В. І., Бойкевич О. Р, Каркавчук В. В. Фінансово-економічна безпека підприємств України: стратегія та механізми забезпечення: монографія. Львів: «Ліга-Прес», 2012. 388 с.
6. Васильців Т.Г., Якимів О. О. Організаційно-економічні механізми впровадження процесно-орієнтованої системи управління на підприємствах. *Науковий вісник ТУ України*. Львів, 2016. Вип. 26.6.С. 281- 287.
7. Великий Ю. М., Чемчикаленко Р. А., Берегович В. Р. Оцінка стану фінансової стійкості вітчизняних підприємств. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2018. № 23. С. 465-469.
8. Вовчак О. Модернізація підходів до оцінки кредитоспроможності позичальників банків. *Вісник Національного банку України*. 2013. № 12. С. 11-15.
9. Головка О. Г., Губарев О. О., Пономарьова А. Ю. Удосконалення управління кредитоспроможністю підприємств. *Електронне наукове фахове видання з економічних наук «Modern Economics»*. 2020. №21. С. 52-58.

10. Гринів Б. В. Деякі проблеми методики аналізу фінансової стійкості підприємства. *Вісник Львівської комерційної академії. Серія: Економічна*. Львів, 2014. Вип. 44. С. 123-127.
11. Давидович І.Д., Ломачинська І.А., Мумладзе А.О. Удосконалення теоретичних підходів до визначення сутності «кредитоспроможність підприємства». *Вісник Одеського національного університету*. 2016. Т. 21, Вип. 11. С. 83-88.
12. Джеджула В.В., Цвик О.Г. Сучасні методичні підходи до оцінювання кредитоспроможності підприємства. *Економіка і суспільство*. 2016. №7. С.290- 294.
13. Єлецьких С. Я. Послідовність етапів процесу управління розвитком промислового підприємства з позицій забезпечення його фінансової стійкості. *Науковий огляд*. 2014. Т. 8, № 9. С. 41-57.
14. Журба І. О. Сутність економічної безпеки підприємств регіону. *Збірник наукових праць ТУ*. Черкаси, 2018. Вип. 48. С. 124-130.
15. Калишенко В. О., Москалець К. М. Огляд та узагальнення методичних підходів до оцінки фінансової стійкості підприємства. URL: <http://intkonf.org/kalishenko-vo-moskalets-km-oglyad-tauzagalnennyametodichnih-pidhodiv-dootsinki-finansovoyi-stiykosti-pidpriem>
16. Корольова-Казанська О. В. Методологічні засади управління кредитоспроможністю підприємства. *Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту. Економічні науки*. 2010. Вип. I (32). С.239-245.
17. Костирко Л. А. Аналіз потенціалу фінансової стійкості в системі управління вартістю підприємства. *Вісник Східноукраїнського національного університету ім. . Володимира Даля*. Сєверодонецьк, 2015. № 4 (221). 122 с.
18. Косарева І. П., Удовика Є. М. Удосконалення системи управління фінансовою стійкістю підприємств. *Економіка та управління підприємствами*. 2018. Вип. 28. С. 246-251.
19. Косова Т.Д. Аналіз господарської діяльності. Навч. посіб. За заг. ред. І.В. Сіменко. К.: Центр учбової літератури, 2013. С.384.

20. Крутова А. С., Кащена Н. Б. Теоретико-практичні аспекти аналізу кредитоспроможності підприємства. *Проблеми економіки*. 2017. №1. С. 211-216.
21. Кужелєв М.О., Ковальова К.В. Теоретичні аспекти управління кредитоспроможністю підприємства. *Економіка та держава*. 2019. №12. С.55- 60.
22. Лагутні В.Д. Кредитування: теорія і практика. Київ: «Знання». 2004. 215 с.
23. Методичні рекомендації з аналізу і оцінки фінансового стану підприємств: рекомендації Центральної спілки споживчих товариств України від 28.07.2006 року № v0006626-06. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0006626-06#Text>
24. Модель ймовірності банкрутства Альтмана. URL: https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%9C%D0%BE%D0%B4%D0%B5%D0%BB%D1%8C_%D0%90%D0%BB%D1%8C%D1%82%D0%BC%D0%B0%D0%BD%D0%B0
25. Модель ймовірності банкрутства Спрінггейта. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=6037>
26. Модель ймовірності банкрутства Терещенка. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A3%D0%BD%D1%96%D0%B2%D0%B5%D1%80%D1%81%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B0_%D0%B4%D0%B8%D1%81%D0%BA%D1%80%D0%B8%D0%BC%D1%96%D0%BD%D0%B0%D0%BD%D1%82%D0%BD%D0%B0_%D0%BC%D0%BE%D0%B4%D0%B5%D0%BB%D1%8C
27. Москаленко В. П., Пластун О. Л. Комплексна оцінка фінансового стану підприємства як основа діагностики його банкрутства. *Актуальні проблеми економіки*. 2019. № 6. С. 180-192.
28. Непочатенко О.О. Фінанси підприємств. Київ: Центр учбової літ., 2013. 504 с.

29. Овдій Л.І., Некрасова Я.А. Оцінка інвестиційної привабливості підприємств за допомогою статистичних моделей. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2009. №4. URL.: <http://www.nbuu.gov.ua/>
30. Панченко О.М., Пересипкіна А.В. Оцінка кредитоспроможності в системі внутрішнього контролю підприємства. *Ефективна економіка*. 2018. №11. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/11_2018/93.pdf
31. Підлісецький Г.М. Підвищення ефективності використання ресурсного потенціалу підприємств. *Економіка АПК*. 2018. № 5. С. 65-66.
32. Подольська В. О., Яріш О. В. Фінансовий аналіз: навч. посіб. Київ: ЦНЛ, 2007. 488 с.
33. Про споживче кредитування. Закон України від 23.04.2021 № 1734-VIII станом на 01.01.2024р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1734-19>.
34. Про затвердження Положення про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями. Постанова Правління НБУ від 30.06.2016 № 351. URL: https://zakononline.com.ua/documents/show/361270___763963
35. Примостка Л.О. Фінансовий менеджмент банку: навч. посібн. Київ: КНЕУ, 1999. 280 с.
36. Халатур С. М., Бровко Л. І., Моруга Т. О. Методологія оцінки ліквідності та платоспроможності сільськогосподарських підприємств. *Економіка та держава*. 2017. №12. С. 56-60.
37. Чемчикаленко Р. А., Майборода О. В., Линьова А. С. Особливості оцінки та аналізу фінансової стійкості підприємства. *Гроші, фінанси і кредит*. 2019. № 32. С. 379-385.
38. Шептуха О. М. Оцінка кредитоспроможності позичальника за допомогою дискримінантного аналізу. *Економіка і фінанси*. 2020. Вип. № 6. С.25-28.
39. Шовкун І. Кредитоспроможність підприємств у контексті формування фінансових джерел відтворення переробної промисловості у регіонах України. *Вісник Національного банку України*. 2014. № 2. С. 54-61.

40. Щетинін А. І. Гроші та кредит: підручник. Вид. 4-те, перероб. та доп. К.: Центр учбової літератури, 2010. 440 с.

41. Balanced Scorecard. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Balanced_scorecard

ДОДАТКИ

АНОТАЦІЯ

Урсакий О.П. Управление кредитоспособностью предприятия. - Рукопис. Кваліфікаційна робота на здобуття першого рівня вищої освіти «бакалавр» за спеціальністю 072 – Фінанси, банківська справа та страхування. – Чернівецький національний університет ім. Ю. Федьковича, Чернівці, 2024.

У кваліфікаційній роботі в першому розділі досліджено теоретичні підходи до визначення економічної сутності кредитоспособності підприємства, визначено методичні основи та принципи управління кредитоспособністю підприємства та розкрито систему показників оцінки та методів ефективності управління кредитоспособністю підприємства. В другому розділі кваліфікаційної роботи проаналізовано показники фінансового стану досліджуваного товариства, оцінено рівень його кредитоспособності та прогнозовано ймовірність банкрутства товариства як елемента його фінансової надійності. У третьому розділі роботи обґрунтовані шляхи удосконалення процесу управління кредитоспособністю підприємства та розроблено організаційно-економічний механізм управління кредитоспособністю вітчизняних підприємств.

Ключові слова: кредит, кредитоспособність, платоспособність, фінансовий стан, фінансова стійкість, організаційно-економічний механізм.

ABSTRACT

Ursakii O.P. Credit management of the enterprise. - Manuscript. Qualification work for obtaining the first level of higher education "bachelor" in specialty 072 - Finance, banking and insurance. - Chernivtsi National University named after Yu. Fedkovicha, Chernivtsi, 2024.

In the qualification paper, the first chapter examines theoretical approaches to determining the economic essence of the enterprise's creditworthiness, defines the methodological foundations and principles of enterprise creditworthiness management, and discloses the system of evaluation indicators and methods of the effectiveness of enterprise creditworthiness management. In the second section of the qualification paper, the indicators of the financial condition of the researched company were analyzed, the level of its creditworthiness was assessed and the probability of bankruptcy of the company was predicted as an element of its financial reliability. In the third section of the work, the ways of improving the creditworthiness management process of the enterprise are substantiated and the organizational and economic mechanism of creditworthiness management of domestic enterprises is developed.

Key words: credit, creditworthiness, solvency, financial condition, financial stability, organizational and economic mechanism.

Кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів наукових досліджень інших авторів мають посилання на відповідне джерело. О.П. Урсакий

